

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата виносить 10 К., 10 Мар., 2 Дол., 4 рублі,
піврічна 5 К., 2 рублі, квартальна 3 К., 1.20 рублі. :: Ціна
сього числа 30 сот., 10 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Волод. Біберович.**
Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II. Stiege,
Tür 19. Адміністрація: Tür 6.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

III. рік. Ч. 13—14.

Відень, 13-го лютого 1916.

Ч. 73—74.

Просимо відновити передплату на р. 1916. Инакше здержить ся висилку часописи. Наших прихильників просимо зеднувати нам ласкаво як найбільше нових передплатників.

Непогаслий огонь.

Під таким заголовком надрукована в 8—9 кн. „Українськ-ої Житни“ за 1915 р. гарна стаття В. Винниченка, яку подаємо отсе в перекладі нашим читачам.

За увесь час існування російського парламенту в Таврійській палаті перший раз прийняли інтерпеляцію про Українців.

Подія вельми знаменна й насуває нам багато гадок... Так, подія. Для Думи, для російської суспільности, для самих бесідників, котрі поставили інтерпеляцію, се, розумієть ся, дурниця, але для нас, Українців, що навіть злегка засоромлюємо ся, коли згадують про нас прихильно, для нас се велике, нове явище, котре заставляє нас подумати.

Й ось мимоволі приходить гадка, чому нагло згадали про нас? Чому побачили те, чого рішуче досі ніхто не таїв, ні ми, яких на всі лади заборонювали, вкорочували, висміювали, переслідували, ображали, — ні ті, що вкорочували та ображали нас? Що більше: чому серед тих, що поставили інтерпеляцію, нашли ся ті, котрі й переслідували нас і ображали й до яких саме також можна поставити немалу „інтерпеляцію“? Невжеж люде, що засідають у Таврійській палаті, стали більше прозорливими? Або чутливіші, ліпші, скорше відкликають ся?

Кажуть, у політиці немає почувань. Не знаю, чи вірний сей погляд загалом, але що в данім випадку не сі почування заставили депутатів згадати про нас, то про се, здаєть ся, не може бути двох гадок.

Чи може почутте справедливости?

Ні, навряд. Хіба що почутте чисто льогічної, математичної, холодно-розсудливої справедливости, се може справедливо. Хто говорить А, той повинен сказати й Б.

Але й се не зовсім так. У дану хвилю являємо ся ми просто маленьким, зайвим козирем у грі, котрий не може пошкодити, а при нагоді, бач, і користь принесе.

Бо й незручно: обнова життя, перебудова підвалин, усюди думаєть ся про блиск покосту, модерний стиль і нагло сторчить на першій пляні щось понуро-старе, недоладне, погане. Треба зрівняти, відсунути кудись на бік, одначе все-таки не проминути, а вдавати, як ранійше, буцім-то ніщо не сторчить, а все так, як треба.

Правда, й нас навіть піддурять покостом і модерним стилем, позволяють нам на нашу пресу („яка-ж вона біденька в вас!“), правда, поклепають нас ласкаво по плечах, і скажуть: не бій ся, ніхто не обидить.

А ми-ж, ми, чи зворушимо ся тим і відчуємо сю ласку? Чи-ж ми зрадіємо, бачучи, як докруги нас іде й шум і луск перебудови, як мило пахне новою фарбою, глиною, шальовкою й покостом?

Я бою ся, що ми не відчуємо всього того. Як горожане, як члени сеї чи иншої кляси, якій у користь перебудова, ми будемо й тішити ся й будувати. Але як члени нації, як предмети ось того понуро-недоладного, хоч і піддурені покостом, похмурні стоимемо з боку та з гіркістю і з болем слідитимемо за будівельною марнотою. Може не в однім сентиментальнім серці загомонить стареньке: „Не для мене прийде весна“. Не одна українська рука, працюючи заступом над фундаментом нового політичного життя, так і вмліє, так і задумаєть ся: а я-ж тут при чім? Чейже фундамент нашого життя, національного, лишить ся той самий. Чейже ми подавньому побиватимемо рекорд неграмотности й поворотів до неї? Чейже подавньому калічитиме наш селянин свою душу, по рабськи догоджуючи „благородній“ мові, виявляючи тайним і явним презирством дійсно благородні сили й інстинкти своєї людської природи — любов до рідного, досвідченого, придбаного в боротьбі за існування, й ізза „лакомства нещасного“ піддержуючи солідарність цілости. Подавньому культура народу, рівного числом французькому народови, тлітиме, як багатте, привалене мокрою, тяжкою соломною. І подавньому ми, інтелігенти,

свідомі Українці, ходитимемо коло того багаття, що не гасне й не горить, потай, самовідречено, підставляючи руки під удари тих, що стережуть мокрої соломи, яка придушує її, будемо відривати по соломці й відкидувати. Все зостанеться, як було.

І що нам з того, як довкола буде ясно і свіжо, а в нас будуть слезити ся постарому очі від диму нашого придушеного, приваленого, дорогого, близького нам багаття, при котрим нам усе-ж-таки над усе тепліше.

Чейже по давньому битимуть нас по руках, як ми посміємо скинути з нього солому, по тих самих руках, на котрих може ще не засохне кров від заступа. І ми зостанемо ся все такимиз ревними, зворушливими чудаками, котрі ось уже багато десятків літ сягають пальцями, по яких бють, до багаття, котре курить ся.

Але не так тяжкі пальці, по яких бють, як тяжко носити енергію, яка назбирається ся, — енергію подвижництва, що переходить по законам руху й переміни в щось інше.

Ми вже входимо в нову стадію, ми вже дуже багато, дуже гостро й болюче відчуваємо та свідомі того, що ми — Українці. Нам уже треба забути на себе, того повного здоров'я й сили забути, що не розуміє національності й може навіть дозволити собі на розкіш інтернаціоналізму.

Нас, українську інтелігенцію, часто називають „партиєю“. Називають так або політичні немовлята, що висловлюють розумні слова, наслідуючи старших, або такі старі, що прикидають ся немовлятами, а гниють і сюсюкають. Однак деколи устами немовлят говорить правда, як не в повнім обемі, то хоч з якогось боку. Й ось з одного боку немовлята вхопили ківчик правди; так, усі ми, свідомі Українці, починаючи від соціалістів і кінчаючи шовіністами-юдофобами, всі ми маємо на собі печатку чогось одного, спільного нам усім. Ми всі — члени одної не партії, а секти, може великої, міліонової, та все-таки тільки секти. Кому се схлібляє, той може порівняти себе з християнами перших віків, а членів негноблених націй з сучасними християнами. Сучасний християнин говорить: я — християнин — і нічого особливого не відчуває при тім і не жде. А християнин перших віків, називаючи себе християнином, відносив ся до того инакше. Він відчував і в собі і довкруги себе се слово, він відчував його з болем, гордістю, з готовістю прийняти за нього зараз і наругу й насмішку і страждання.

Я думаю, що багато Українців не знайде в своїй аналогії великого натягнення. Не знаю тільки, чи багато готових заховати за собою се підхлібне порівняння з першими християнами. Чи багато вдоволять ся ролю подвижників, чи не захочуть стати простими, здоровими, сильними людьми, що обертають силу та своє здоров'я на розвій життя, а не на боротьбу за нього?

Зрештою тепер розходить ся не про бажання, а про конечність. Бажати можемо ми багато, та не кожде бажання має завзяту, все розторощуючу, неминучу силу конечности. Можна хотіти відбути подорож на Марс, можна навіть вірити, що коли зупинить ся в людстві расова та класова боротьба, коли кольосальні сили, змарновані на сю боротьбу, обернуть ся на пізнання світа, — дорога на Марс буде можливою. Однак ясно, що подібне бажання не тільки не має в теперішню хвилю людської історії необхідности, але навіть й якоїсь активности.

Та бувають і інші бажання. Напр. бажання соціалізму. Розвій капіталізму дійшов у деяких країнах до того ступня, коли усунування засобів продукції й розділу переходить із області бажання в область простої потрібности. Активности такого бажання вимагає саме життя.

Однак є ще рід бажань, котрі просто й рішуче ставлять питання: або життя, або смерть, але стояти на однім місці вже не можливо.

Й ось до подібних бажань належить наше бажання бути самими собою, не відчуваючи того. Енергія нашого змагання здобути твердий ґрунт для себе перейшла границі нагромадження й мусить перемінити ся в се, до чого змагає.

Першим реальним, істотним, необхідним етапом реалізації волі до здобуття твердого ґрунту для себе є злиття з нацією. Ми, повторюю, свідомі Українці, наслідком нещасливих умов нашого національного життя, все приневолені протиставляти себе тій цілості, часті котрої творимо. Ми все відчуваємо себе такими, що пізнали правду й перетерпіли за неї, ми постійно накликаємо до сеї правди цілість, котра відбила ся від нас.

Наша правда — дуже проста. Ми — Українці й хочемо яко такі жити, розвивати ся й творити. Ми хочемо тратити можливо як найменше сил на засоби розвою й тому стоїмо за ті психо-фізичні, етнографічні, історичні й інші звички, поведінки й особливости, котрі виробив наш нарід за свого довгого життя. Ми вважаємо злочином супроти розвою життя змінити ці звички на інші, подібні, й тратити сили на засвоєння їх. Нераціонально й нерозумно заставляти багатоміліоновою нарід покидати свою духову й навіть фізичну природу для... для цілей, які в жаднім разі не відповідають інтересам розвою життя.

Сю правду мусить свідомо прийняти українська нація в усім її обемі. Несвідомо прийняла вона її від перших ступнів свого існування, а тим, що заховала ся й живе як нація, доказує се прегарно. Та сього замало для будови вартостей. Інстинктовна сила нації здатна бороти ся за своє існування, але вона не в силі давати йому пляновий, доцільний напрям. Для того треба свідомої волі.

Й ось першою понукою проявити сю волю повинна служити рідна школа. Поминаючи вже те, що національна школа являє ся без усякого порівняння найкращим способом придбати відомости, які в ній подаєть ся дітям, вона зміцняє, узаконює, убагороднює ті вартости, котрі придбала досі нація. „Мужицька“, „хахлацька“, „сільська“ мова стає мовою книжки й письма, а через те набуває нових прикмет, тратячи старі.

Школа відразу об'єднує в одну компактну, означену цілість з власними формами розпорощені маси „хахлів“, „мужиків“, „Малоросів“ і „Українців“, що творять нарід України. Тоді ми, свідомі Українці, перестаємо бути подвижниками та зливаємо ся з нацією. Тоді ми вступаємо на шлях будови.

Школа розплутує національну плутанину й неморальні відносини, коли задля національних інтересів ґрупи, ріжні по своїм національним цілям і ідеалам, приневолені вступати в коаліції на шкоду своїй класовій і груповій свідомості та змаганням.

Школа вводить нас у круг організованих націй і міжнародних інтересів.

Тому в як найскоршім завойованню цього першого способу розвою національного істновання України заінтересовані всі її групи та класи.

Не тільки шовіністи, що проголошують „Україна — для Українців“, але й ті течії, що бачуть змісл життя в гармонійнім, братернім життю вкупі з усіми іншими націями світа, — не можуть істнувати без рідної школи. І природна річ, що всі течії, хоч як ріжнили ся-б вони в інших відносинах одна від другої, повинні згодити ся щодо того. Без сумніву вони зараз і розійдуть ся в ріжні боки, як тільки осягнуть сю спільну ціль. Без сумніву, що тоді зараз загорить боротьба за те саме змаганне, за сей або інший дальший його напрям. Але се й є нормальний порядок річей, бо, де боротьба, там — рух, а в русі житте.

І мені здасть ся, що не буде помилкою, коли ми свою волю здобути твердий ґрунт для себе будемо тепер реалізувати. Війна й той гніт, яким за сей час здавили нашу волю, — згустили її й довели до високого ступня відпорности, густоти й напруги. Ми не можемо більше згустити ся та стиснути ся, все має границю, — зібраній, сильно напруженій енергії треба дати вихід.

Націоналізація, українізація школи — ось конкретний, пильний, безпроволочний пункт, до якого в сфері чисто національних, культурних змагань повинна простувати наша енергія. Не відкладаючи й не спускаючи з ока й діяльності інших наших завдань, здійсненне котрих залежить від сеї чи іншої формації, ріжних течій, ми на сїм пункті можемо й повинні всі прийти до згоди та звернути всі наші зусилля в однім напрямі.

Як здійснити ту згоду?

Мені здасть ся, що се не представляло-б великої трудности.

Поперед усього всі суспільні течії та групи могли-б утворити один центр, котрий зайняв ся-б зокрема тим змаганнем, щось у роді шкільної ради. Рада могла би взяти на себе координованне заходів і плянове переведенне їх у житте. Вона й могла-б узяти на себе організацію національного шкільного фонду.

У виборі шляхів і способів здійснення також не було-б трудности. Поперед усього повинні-б ми звернути нашу енергію в се місце, відки найшвидше можна-б дождити рішення поставленого питання, а саме в Державну Думу. Ми повинні-б розгорнути перед нею всю картину нашого бажання й дати ясно зрозуміти, що се вже не бажанне, а необхідність. І якби кожде місто, села, фабрики, заводи, ріжні наукові, політичні, культурні й інші інституції, студенти, робітники, селяне, вчителі, приказчики, поміщики, священники рядом письм звернули ся до депутатів, якби потік ухвал, резолюцій, петицій усе не перервав ся, то се краще всього змалювало-б наше бажанне, що перемінило ся в абсолютну необхідність.

Ми могли-б також вплинути на російське громадянство, деякі течії котрого повинні прийняти наші домагання наслідком характеру свого напряму. В сій цілі ми повинні-б також цілим потоком статей і праць влити ся в російську пресу, не перестаючи вияснювати й домагати ся.

Ми повинні були-б звернути окрему увагу на виданне книжок і брошур з поля шкільного українського питання, як у московській, так і в українській мовах.

Способів і шляхів багато; енергії багато; пропущеного часу й дурно змарнованих сил багато; жертв ще більше. Чи не час поважно, рішуче, з твердою волею взяти ся за мокру соломку й дати вихід непогаслому, але й негорючому вогню?

В. Винниченко.

Галичина в життю України.

IX. Війна й будучність України.

Як Росія проголосила війну против Австро-Угорщини перше всього війною за довершенне „збирання російських земель“ через завойованне австрійської України, — так український нарід привитав війну Австро-Угорщини й Німеччини проти Росії як війну за визволенне України зпід російського пановання. Висловила се в імені українського народу в Галичині „Головна Українська Рада“, міжпартійна організація всіх українських партій Галичини, утворена з вибухом війни для ведення справ української національної політики в часі війни. Висловив се в імені російської України „Союз визволення України“, безпартійна організація тих елементів російської України, які з вибухом війни побачили можливість здійснення ідеалу Вільної України через відірванне України від Росії. Заступає сей клич „Загальна Українська Рада“, міжпартійна організація всіх українських партій австрійської України та „Союзу визволення України“, покликана до життя для ведення справ всеукраїнської політики в часі теперішньої війни.

І так завойованне австрійської України та прилученне її до Росії з одного боку й визволенне України зпід російського пановання й утворенне української держави з другого, — се ті военні цілі, які виставлено в теперішній війні щодо України.

В звязку з сїм треба звернути увагу на ріжницю між военними цілями Росії й центральних держав. Росія, вважаючи австрійську Україну російською землею, завойованне її та прилученне до свого державного організму поклала собі за головну й безпосередню ціль війни. З того деякі круги українського громадянства роблять поспішний вивід, що так само головною й безпосередньою военною цілю центральних держав є визволенне російської України й утворенне української держави; коли-ж военні події не потверджують їх надій, вони попадають у розчарованне.

Тимчасом реальна оцінка положення говорить нам, що визволенне російської України не грає такої ролі в военній програмі центральних держав, як завойованне австрійської України в военній програмі Росії. Вже те, що коли Росія вважає австрійську Україну частю своєї національної території й, завоювавши її, просто прилучила-б її до свого державного організму, то центральні держави ані не можуть дивити ся на російську Україну як на свою національну територію, ані не могли-б її на випадок зайняття зробити просто частю свого державного організму, — вже те ясно вказує на ріжницю між военними плянами Росії щодо австрійської й центральних держав щодо російської України.

Головною й безпосередньою цілю центральних держав у теперішній війні є таке ослабленне Росії, щоб забезпечити

собі корисний і тривкий мир. Що найпевнішим способом до сього є відібрання від Росії української території, на се вказують не тільки з українського боку, але розуміють се також політичні круги центральних держав. Однак сей спосіб, хоч найпевніший, то також найтрудніший до здійснення. І тому не виключене, що центральні держави не підуть так далеко в здійснюванню своїх воєнних плянів.

Хто сподівався від теперішньої війни визволення цілої України від Росії й утворення української держави, тому очевидно важко з сим погодити ся. Але тямити треба що війну проти Росії веде не Україна, тільки центральні держави, які ведуть її не в українським, тільки в своїм власнім інтересі. Інтереси України мають на увазі центральні держави лише настільки, наскільки вони лежать на лінії їх інтересів, подібно, як вище названі українські організації тому стали в сій війні по стороні центральних держав, бо на їх думку перемога центральних держав над Росією лежить в інтересі України.

* * *

Чого жде український нарід від переможної війни центральних держав, се означила „Загальна Українська Рада“ в своїй програмі з 12 мая 1915 р. *, в якій домагається уконститування австрійської України як окремого автономного українського коронного краю Австрії й утворення самостійної української держави з української території, відвоєваної центральними державами від Росії.

З огляду на те, що підставою домагання утворення української держави є відвоєвання російської України, як не в цілості, то хоч в такій часті, щоби з неї можна було утворити здібний до життя державний організм, про сю справу можна говорити тільки в звязку з відповідними воєнними подіями. Правда, армії центральних держав стоять уже на території російської України, однак поки-що не посунули ся вони так далеко, щоби можна було говорити про зорганізоване здобутої ними української території в окрему державу.

Тому в теперішній хвилі можна реально говорити тільки про здійснення тої часті програми „Загальної Української Ради“, яка відносить ся до австрійської України: про утворення автономного українського коронного краю в Австрії. Означало-б се поділ дотеперішнього коронного краю Галичини на польську й українську територію, такий самий поділ дотеперішнього коронного краю Буковини на українську й румунську територію й уконститування цілої української території Австрії в окремих автономний край.

Наскільки центральні держави не відвоювали-б від Росії стільки української території, щоби можна було думати про утворення окремої української держави, одиноким рішенням питання, що зробити з відвоєваною від Росії українською територією, було-б з'єднання її з дотеперішньою українською територією Австрії в один правно-політичний організм — український автономний край Австрії.

Х. Польські змагання щодо українських земель.

Коли з кінцем 1880-их і з початком 1890-их років, в звязку з тодішнім напруженням відносин між Австро-

* Див. „Programmatische Erklärung des Allgemeinen Ukrainischen Nationalrates“ з 12 мая 1915 (друковано як рукопис).

Угорщиною й Росією та Бісмарківським проєктом відірвання України від Росії, серед українського громадянства не тільки в Австрії, але й у Росії живіше заворушила ся політична думка сепаратизму від Росії на австрофільській основі, Драгоманів, критикуючи сю думку як нереальну, писав:

„Навіть при перемозі Австрії над Росією саме галицькі Українці не виграють нічого, навіть з національного боку. Сподівати ся, щоби навіть велика європейська коаліція, — в котрій в усякім разі не буде Франції, а може й Англії, — могла відірвати від Росії всі українські землі по Дні і Кубань, може тільки божевільна або дитинська фантазія. Увесь „поділ Росії“, який можна припустити, може обійти ся на тому, що від Росії відірвуть Царство Польське, Бессарабію й яку блядочку землі на Волині й Поділлію. Так саме тоді національність Українців заплатити кошти сього поділу, бо в Бессарабії подністрових Українців віддадуть на румунізацію, а коли Царство Польське злучать з Галичиною й назвуть цілий край Королівством Польським, то Поляки стануть там у такій більшості против Українців, що Українцям буде ще важше встоювати за себе ніж тепер. Блядочка Волині й Поділля не змінить пропорції“ *.

Небезпека, про яку писав тоді Драгоманів, не минула й досі.

Як тільки вибухла теперішня війна, та часть польського табору, яка стала по стороні центральних держав, сподіваючи ся від їх перемоги відбудовання польської держави, розпочала широку політичну акцію серед міродатних кругів центральних держав за відбудованням Польщі в історичних границях, себто, щоби в склад плянованої польської держави ввійшли всі українські, білоруські й литовські землі, про долю яких наслідком своєї перемоги над Росією рішатимуть центральні держави. Се польське домагання популяризує в політичній сфері центральних держав цілий ряд публікацій **, а після здобуття Варшави виступив з ним офіційно голова польського „Начального Національного Комітету“ („Naczelny Komitet Narodowy“), міжпартійної організації тої часті польського табору, що стала по стороні центральних держав, др. Владислав Леопольд Яворський, оголошуючи в польській пресі програмову заяву ***, в якій домагається утворення польської держави з „неподільного Королівства“ й „неподільної Галичини“.

В міру дальших поступів офензиви армії центральних держав розширяють Поляки границі плянованої польської держави на Холмщину, Волинь, Поділліє і т. д. аж по Дніпро.

Отже не тільки українські землі, відвоєвані центральними державами від Росії, мали-б дістати ся під плявану Польщу, але сій пляваній польській державі мала-б також Австрія відступити всю свою українську територію. Словом, те, чого перед 25 роками бояв ся Драгоманів, мало-б тепер по польським домаганням у цілості здійснити ся. З переможної війни центральних держав з Росією мало-б вийти не визволення України, тільки повернення стану зперед першого поділу Польщі, себто поділ панування над україн-

* Львівський „Народ“, ч. 2 з 15 січня 1891 р. Статя п. з. „Неполітична політика“.

** Найважливіші з них обговорені в моїй праці „Війна і польська політична думка“ (Львів 1916), як також у моїх німецьких працях: „Wie die Polen ihre Freiheit verstehen“ (Berlin 1915) і „Wie die Polen Freiheit Anderer verstehen“ (Berlin 1916).

*** Див. краківські дневники „Czas“ і „Nowa Reforma“ з 8 серпня 1915.

ським народом і його землею між його двох історичних воєвоєв, Польщу й Росію.

Щодо правно-державних форм, в яких мала-б бути відбудована польська держава, в початках війни переважала в австро-фільській частині польського табору думка утворення самостійної польської держави. Однак з огляду на те, що годі було думати, щоб Австрія зрікла ся Галичини для тої самостійної польської держави, опісля взяла верх думка, щоб відбудованню Польщі оперти о Габсбурзьку монархію. Як тепер Габсбурзька монархія являється союзом двох держав, Австрії й Угорщини, так на будуче мала-б вона творити союз трьох держав, Австрії, Угорщини й Польщі. Австрія, що правда, через відступлення Галичини для Польщі стала би слабша, але ся втрата австрійської держави не була би втратою Габсбурзької династії й монархії; навпаки, династія й монархія зискали-б ще одну державу, Польщу.

На випадок, якби перебудови Габсбурзької монархії на союз трьох держав з якихсь причин не можна було перевести (а саме числять ся Поляки з опором Угорщини, яка все стояла на тім, що вона під правно-державним оглядом має творити половину Габсбурзької монархії, а не якусь меншу частку, напр. третину), лежить у польським пляні така перебудова Австрії, щоб вона супротив Угорщини творила одну державу, натомість у своїм нутрі розпадала ся на два рівнорядні державні організми: Австрію й Польщу.

І так Поляки стоять на тім, що в кождім разі повинна бути відбудована польська держава, то значить, що Польща має бути окремим державним організмом, а не провінцією вищої державної цілоти, та що та польська держава повинна обіймати також усі ті українські землі, якими розпоряджатимуться центральні держави, отже австрійську Україну й українську територію, відвоювану від Росії.

Що Поляки ведуть у політичнім світі центральних держав інтензивну акцію в користь свого пляну відбудовання польської держави, видно хочби з того, що один з визначних мадярських політиків, бувший угорський міністер гр. Юлій Андраші, заявив ся і в пресі і в угорським парламенті за відбудованням польської держави через злучення польських

земель, відвоюваних від Росії, з Галичиною в одну правно-державну цілість*.

У своїх змаганнях щодо українських земель Поляки весь час старали ся українську справу обезцінити, представляючи себе самотнім поважним політичнім чинником на українських землях колишньої польської держави, а український нарід елементом політично і незрілим і непевним, який настільки звязаний племінними й культурними звязками з Росією, що все тягнутиме до неї.

Коли-ж українська справа, не вважаючи на польські заходи проти неї, все-таки здобула собі зрозуміння в політичнім світі центральних держав, Поляки нагло змінили свою тактику й виступили в ролі опікунів українства, яким центральні держави повинні й на далі віддати опіку над українським рухом. П. Фельдман у своїй праці „Die Zukunft Polens und der deutsch-polnische Ausgleich“ в полемічнім виводі против українського становища й п. Яворський у своїй півофіційній заяві, поміщеній у 1 числі „Polnische Blätter“ (з 1 жовтня 1915), нового польського журналу, заложеного в Берліні для пропаганди відбудовання Польщі в політичнім світі Німеччини, заявляють**, що як Галичина під польським правлінням була досі огнищем нормального українського життя, так і на будуче „український Піємонт“ повинен знаходити ся в плянованій польській державі; Польща повинна стати й тільки вона може стати тою державою заходу, на яку повинна спертися Україна в боротьбі за своє національне існування проти Росії. „Український Піємонт“ у відбудованій Польщі полягає би на думку названих польських політиків на тім, що український нарід у польській державі одержав би національно-культурну автономію.

Таким чином побідна війна центральних держав проти Росії повинна на польську думку повернути колесо історії щодо українського народу назад і привернути стан вперед поділів польської держави: поділ України між Польщею й Росією.

Др. М. Лозинський.

* Перша з його статей у „N. Fr. Presse“ покривається в цілості з заявою п. Яворського.

** Сі польські заяви обговорені в моїх згаданих працях „Війна і польська політична думка“ і „Wie die Polen Freiheit Anderer verstehen“.

Політичне значіння України.

Під сям заголовком приносить з ч. „Ost-ugoräische Zukunft“ передовицю берлінського співробітника Д. Тріча, яка дуже поучаюча для загалу Українців.

Маю вражіння, що в літературі про українське питання, яка стала відомою від початку війни, заступники української справи не представили як слід просто найважнішої з усіх політичної сторони справи, а саме значіння визволення України, яке переважає всі інші зміни границь, про котрі можна подумати. Сей пункт погляду хочу ось тут розвинути.

Передовієм мусимо виходити від того, що російська Україна — про саме її існування знали в нас перед війною сердечно мало — се область сливе подвійного простору Німецької Держави та з населенням щонайменше 30 мільонів Українців, між якими однак живуть ще меншості інших народностей, загальне число яких можемо прийняти на 10 мільонів.

Отже маємо тут діло, — що не показується переважно з української літератури, — з населенням загалом сливе 40 мільонів, отже з числом, котре рівняється числу населення Франції й значно перевищує число італійського народу. Але що се значить побачити перед собою бодай можливість відірвання сеї області, хочемо тепер показати.

Російська держава головно з сеї причини являється такою величезною грозою для європейського розвитку, бо вона зі своїм числом населення (1914 р.) сливе 180 мільонів виказує річний приріст звиш трьох мільонів. Супротив таких цифр приросту треба назвати цифри приросту Німецької Держави з якими 820.000 вже сливе малими, а російська небезпека стає ще виразнішою, коли протиставити їй застій у прирості французького населення та слабкий зріст британського населення, котрий показав ся — можна сказати, незамічено — вже в році перед війною.

Й як ні скінчить ся війна з Росією й які області та чужі народи, — не говорячи про Україну, — ні стратила-б ся держава: все вирівняєть ся знову страта протягом декількох літ через приріст населення й російська небезпека стала-б серед даних обставин скорше більшою, ніж меншою.

Візьмім напр. чисто теоритично випадок виключного відірвання Польського Королівства від російської держави, — можна-б просто твердити, що вже в чотирьох літах знову надолужила ся-б її утрата в числі населення, що виносить тут яких 12 і пів мільона. Як ходило-б про такі рідко заселені області, як Фінляндія, вирівняла ся-б утрата Росії навіть протягом одного року.

Зовсім инакше маєть ся справа під сим оглядом з Україною. Страта 40 мільонів людей вплинула-б дуже значно на цифри російського приросту. Крім того потягнуло-б за собою відірвання України від російської держави страту декількох інших областей, котрі, самі не будучи українськими, втратили-б територіяльну звязь з рештою держави. Се відносить ся до Бесарабії, що віддалена українською областю не могла-б лишити ся при Росії; се відносить ся до південного Криму з його музулманською більшістю населення, вкінці се відносить ся також до кавказьких країв, музулманська більшість котрих також ледви чи могла-б лишити ся в звязи з Московщиною відділена українською областю (яка в Кубанщині вдираєть ся глибоко в північний Кавказ і сягає аж над Каспійське море).

Отже визволення України увільнило-б від московської держави не тільки 30 мільонів „Малоросів“ і не тільки 10 мільонів інородців, що живуть між ними, але й вже тільки в трьох названих областях ще яких 16 мільонів дальших „примусових Росіян“ (Mußrussen).

А на сю сливе третину теперішнього цілого числа Росії припадає певно найменше третина теперішнього приросту й, коли-б визволена Україна, як инакше ледви чи можна й подумати, ввійшла під політичним оглядом у взаємини з середньою Європою, то вона зискала-б третину з трьох мільонів річного російського населення й могла-б на будуче протиставити також щось більше (plus) щодо числа російській решті двох мільонів.

До того треба додати, що відірвання якихсь менших областей (як напр. Польщі) ледви чи потягнуло-б за собою відірвання України, тимчасом се дуже неправдоподібне, щоб Росія, поменшена о свою найбільшу чужу область, могла задержати силу вдержати при собі інші менші чужі області, відпад або відірвання котрих могли-б лежати в інтересі їх населення або побідних центральних держав.

* * *

Видаєть ся мені, що ще під одним оглядом виказує українська пропаганда недостачу. Бо коли змагання того роду показують загалом зрозумілий нахил можливо найсильніше маніфестувати ся, не вдоволяють ся Українці тим, аби держати ся фактичного стану (оскільки такі фактичні стани можна докладно вхопити), але вони зменшують не тільки загальне значінне своєї справи, але навіть нарід і свою область більшости в Росії сливе всюди, де в їх писаннях і т. д. подають ся цифрові підстави.

Уже найпростіша перевірка на основі між иншим карти простору української більшости, доданої до першого зошита сї часописи, показує, що сей обшир виносить досить

докладно мільон квадратних кілометрів, коли в українській пропаганді, яка послугуєть ся сею картою, подаєть ся тільки 850.000 або 750.000, а часом навіть тільки пів мільона квадратних кілометрів.

Щодо населення називаєть ся так само по найбільшій часті тільки цифра 30 мільонів, яка відповідає числу Українців в російській області української більшости, а не береть ся під увагу тих меншостей, які живуть між тою людністю й які підвисшують загальне число людности області на найменше 40 мільонів.

Притім повинні-б Українці властиво мати нахил переборщувати свої цифри, як постійно бачуть се з боку своїх обох противників, Москалів і Поляків. У Росії не можна в найвищій ступні спустити ся на ніякий спис населення (або його сурогати) щодо національностей, бо є загальний замір гнітити по можности не тільки самі чужі народи, але й їх цифри. Де тільки можливо, дораховують ся меншости до російської національности, зокрема, де ходить про членів російської церкви. Як серед якоїсь національности є декілька релігійних груп, признаєть ся даній національности тільки головну групу, а інші менші рубрики дораховуєть ся і т. д.

Тому російським списам людности, де входять у рахубу національности, можна лишень остільки дати віру, що се, що признано з російського боку чужій національности, представляє найменше незаперечене число, а фактичні цифри більше або менше значно вищі.

Поляки довели представлюванне їх справи в своїй пропаганді до особливого мистецтва. Вони жадають для себе того, що їм кождей признаєть як усправедливлене, — областей польських більшостей включно з меншостями, які там живуть. Але далі вони жадають також областей, в яких переважає велика польська посілість. Далі тих, в яких Поляки иншим способом (хай буде що тільки на їх власний погляд) представляють сю веретву, що має провід під господарським або політичним оглядом. Вкінці областей колишнього королівства Польщі в цілім його обширі.

Притім навіть не снить ся їм признати меншостям, які живуть серед них, сю найвищу міру вольностей, якої вони скрізь самі чейже ждали би для себе, де вони живуть як меншости й де вони, не зважаючи на свою меншість, будують згаданим у горі способом право панування.

Зокрема поучаючим є відношенне Поляків до Українців у Галичині. А саме в Галичині живе в круглих цифрах $3\frac{3}{4}$ мільонів Українців, $3\frac{1}{4}$ мільонів Поляків, 1 мільон Жидів, понад 200.000 Німців — усього разом, включаючи менші групи, кругло $8\frac{1}{4}$ мільонів мешканців. Одначе не зважаючи на се, що творять незаперечену меншість у відношенню до числа населення, кладуть Поляки як найвиразніше натиск не тільки на „дцлий коронний край Галичину“ як їх політичну домену, але виразно говорять також ще про неподільність Галичини під політичним оглядом, аби їм не відмовити випадково східної Галичини, що в великій перевазі заселена Українцями.

Супроти таких думок не було-б нічого дивного, якби Українці на основі їх фактичної більшости повернули справу в инший бік і зажадали для себе „неподільної Галичини“ (отже включаючи західно-галицьку область з її польською більшістю населення), хай буде хочби на те тільки,

щоб мати в руках сильний аргумент проти польських посягань.

Питання політичного значіння Поляків у Галичині як найтісніше зв'язане з історичним розвитком і щойно від останніх літ є можливість наслідком нового виборчого права звести польські домагання до усправедливленої міри при помочи картки голосовання. Притім гратимуть також ролю менші групи Жидів і Німців і то по всякій правдоподібності в користь Українців, що під господарським і культурним оглядом покажуть більшу схильність до німецькості, ніж сього можна сподівати ся від Поляків.

3 Холмщини.

Переді мною людина здорова, присадкувата, плечиста, літ коло 35. Убрана по міщанськи: в чорну смушеву шапку, короткий чорний козушок і в чоботи з халявами. Робить вражінне галицького міщуха з якого небудь Комарна, Яворова, Куликова. Се також міщанин, але корінний Холмщак, господарь з міста Дубенки над Бугом, грубешівської округи. Колишній уніят по батькови, а тепер латинник — він і його жінка й діти. Дуже добре говорить по українськи, а також по польськи, зате дуже слабо по російськи. Сам він мало грамотний, але жінка читає запопадливо все, що під руки попаде, а він любить слухати.

— Ну добре, ви з Дубенки, — кажу я, — так оповідajte децю про ваше місто. Я дуже рад, що вас бачу. — „Місто невеличке — почав він. Люде сливе всі лишили ся. Утікло трохи Жидів багатих і православних, але дуже мало. Решта вся лишила ся й не жалує того. Коли уступала російська армія за Буг, на Волинь, прийшов розпорядок худобу з усіх сіл і з міста вигнати на майдан під містом. Там її Москалі мали закупити. Була то субота. Ми мали від того велику шкоду, бо товар випас нам і витолочив збіже. Почав ся буцім-то якийсь торг, Москалі стали ніби-то випитувати про ціну худоби, коли тимчасом з заду напирало військо, худобу стало гонити наперед себе та всю забрало. Нарід мусів її зрєкти ся й про себе думати. Ми аж тоді пізнали, як добре порадили ся, коли постановили худоби не виганяти, тільки переконати ся перше, що вторгують села за свої корови, коні, свині...“

Села кругом пусті, нарід православний бояв ся, а ми католики менше, але й тих пішло трохи. Про попа не чув я, щоб він де лишив ся. Немає його й у Дубенці. Польський ксьондз утік також, у саму останню хвилю, вівши на човно разом з інженірами. Через ріку не було вже ніякої переправи, бо деревляний місток стояв в огні, а великий міст, ще нескінчений, вже лежав у воді“.

— Які то інженіри?

„Ті самі, що міст будували. Працювало над його будовою багато робітників. Тої суботи пішли вони завчасу до міста по виплату. Вони ще не дійшли до канцелярії, як міст вилетів серед страшного вибуху. Все одно, кождий робітник одержав, що йому належало ся. Цілу ніч панувала тишина. Було тихо, хоч мак сій. Люде спали, чи ні, й моя хата, що стоїть над річищем Буга (котре звуть по нашому Стриганка, а по російськи Волнянка), вичікувала чогось незвичайного. Вранці сказав хтось, що вже є на місті німецькі патрулі, а трохи пізнійше пішов сам подивити ся на нове військo“.

З усіх тих оглядів ясним стає знову надзвичайне значінне українського питання — і то не тільки в Галичині, але й у десять разів більший російсько-український області — для німецької політики, господарства й культури.

Отже по всім, що тут сказано, немає жадного сумніву, що в Європі представляє Україна найбільший предмет, про який іде в сій війні, та з сього пункту погляду виплатив ся-б труд звернути значно більшу увагу на се край, на його мешканців і їх змагання, ніж се було досі.

Д. Трич.

— Чи багацько в вас православних?

„Ні, не багато!“

— А уніятів? — питаю наївно.

„Та чуєте, що їх немає вже, бо останні, які ще довго держали ся, перейшли літ тому вісім чи десять (натяк на 1905 р.) на „польське“. Другі вже давнійше пристали на „руське“, або на „польське“.

— А чому ж не пристали ви на своє рідне, українське, чи там „хахляцьке“? — запитав я жартом.

„Як було можна, коли нам наше рідне скасували. Не було третього вибору, тільки пристати на одно або на друге.

А щоб ви знали, скільки то нарід бідний натерпів ся за унію. (Тут чоловік з Дубенки, сидючи на кріслі, підніс обі руки та стулив голову в долоні). Аж до того часу, коли царь дозволив людам визнавати, що хто хоче, з виїмкою одної унії, котру закопали вже дочиста, нарід ходив потай до польських ксьондзів на сповідь чи то за ріку на Волинь, чи в Галичину, а ксьондзи все радили держати ся, держати ся до останніх сил, бо унія колись знов вернеть ся. Знать Бог так дав, що ми того часу діждали ся“.

— А хотіли-б ви бути знов уніятами?

„Алеж певно! Ми всі згадуємо й живемо давніми часами про унію, за котру нас по всіх канцеляріях волочили, по тюрмах саджали, ганьбили в церкві й на місті гірш злодіїв і розбишак, викляли з громади горожан і людей, били, катували як худобину, а по смерті й поховати не хотіли і гробу на цвинтарі відмовляли. Я знаю, що всі наші люде стануть знов уніятами. Я перший. У нас нарід скрізь пристав на „польське“, багато його, тисячі-тисячі, всі села й міста, котрі знаю, се все давні уніяти“.

— А якою мовою говорить той нарід?

„А такою-ж, як ви до мене, а я до вас. Такою самісенською. Всюди, вдома, в місті, в костьолі. Ми також уміємо по польськи й по „руськи“ (московськи)“.

В тій хвилі признав я в душі, що людина каже правду. Його мова до найменших подробиць і тонкостей галицька, часом устримить якесь польське слово, а з московщини ні сліду. Аж дивно, як мало слідів російського столітнього панування находимо в мові теперішнього Холмщака.

— А свою рідну мову любите?

„Чому-ж би її не любити. Ми всі нею ще з діда-прадіда говоримо й говоримо до сьогодні“.

— Але я чув, що тепер усі ті уніяти, котрі приступили до костела й через те змінили свою давню віру, мусять також покинути свою рідну мову й говорити по польськи.

„До того ніколи не прийде. Ми не любимо нехарних, брехливих, бородатих, з косами й широкими рукавами російських попів, котрі не шанують свого стану й вештають ся все та всюди, по торговицях, шинках і жидівських крам-

ницях, де і Жид і мужик ними поштуркують. Та знаю, що є такі між нами, котрі рідної мови за ніщо в світі не вичуть ся, хочби їх на дрібні кусні рубали, бо й ті ще, далі живі, скакали-б“.

Др. Й. П.

Січовим Стрільцям.

Ой, в полі, полі
Та у чистому,
По битім шляху
По широкому —
Ой, по шляху тім
Там Стрільці ідуть!
Гей, Стрільці ідуть
Все Січові,
Короги несуть
Синьо-золоті.
Гей, ідуть Стрільці,
Пісню співають,
Рідну Вкраїну
Та визволяють!
„Не плач, Вкраїно,
Рідная мати,
Не дамо Тебе
Ворогам взяти!
Не плач, Вкраїно,
Краю коханий,
Не візьме тебе
Ворог поганий!
Не скує він нам

Вольну волю,
Дарма, що в його
Багато в полі!
За нами правда,
Сила і воля —
Проженем ворога
Зі свого поля!
Знов запануєм
В свойому краю
Та пошануєм
Дідівську славу!
Шанували діди славу
І ми пошануєм,
Тихо, лобо в своїм краю,
Браття, запануєм!“
Полонений Стратіон Миколаєнко.

* * *

Від Редакції. На сторінках „Вістника“ міститимемо від часу до часу вірші полонених-земляків. Будуть се писання різної якости, та не про літературну вартість розходить ся нам у данім разі. Друкуватимемо їх передовсім як документи переживань і настроїв полонених на шляху до національної свідомости й самоозначення. Розуміть ся, що читачі матимуть і нагоду прочитати не один вірш, під яким підписав ся-б український поет з добре відомим менем.

Святотацтво.

Перші дні грудня 1914. — Наш курінь стояв по угорським боці Бескида, в селі Вербязі. Дві сотні стояли завжди резервою на Бескиді в стрілецьких ровах, а дві йшли на стежі на галицький бік. — Се була одна з найповажніших хвиль боротьби з Москалями. Ворожа навала сунула ся наче літня повінь — і годі було її здержати. Австрійці ще в падолисті посунули ся від Синевідецька аж на Бескид і тут постановили здержувати ворога, а щойно з весною з новими підмогами підприємати за ним погоню. По битві на Лисій горі й по останнім приступі на село Тухольку стягнули Австрійці всі свої сили на Бескид. Тут приготувляли ся вони гарячково до стрічі з ворожою перевагою, а їх сотні виходили одна по другій на стежі, щоб або розвідати ся, де ворог обертаєть ся, або в міру його поступу вперед спинювати його в поході.

Вже при кінці падолиста являли ся ворожі стежі в останніх селах Галичини — у стіп високого Бескиду. Тоді У. С. Військо дістало припорученне здержувати ворога під границею Угорщини. Наша сотня Букшованого ходила що другий день до села К., висилала звідси стежі на поблизькі верхи, повнила цілу ніч полеву сторожу, а рано змішувала її инша сотня.

Село К. се німецька кольонія. Лежить над джерелом Стрия. Село стояло під той час порожне. Його мешканці вже давніше на приказ військових властей опустили село. Полишили вони по домах великі засоби муки й ярини, забрали тільки худобу. Не диво отже, що нам тут на нічм

не збувало — й ми раді були, коли на нас прийшла черга йти до К. на стежі. Часть сотні розходила ся на звідни, а инші брали ся до варення пирогів, бараболі й капусти — їли самі досхочу й лишали спору частку товаришам, що мали вернути за декілька годин.

Одного дня запримітили ми, що вороги посилають сильніші стежі ніж попередніх днів, а від полонених довідали ся, що Росіяне наміряють за декілька днів зробити загальний приступ на підніжжя Бескида. — Тогож таки дня приказано нам спалити село з усіма його забудованнями — крім двох хат і церкви, де мали хоронити ся наші останні стежі. В одній хвилі стало село в огні — та з багатих господарств зостали ся тільки згарища. Сього вимагала воєнна тактика; цілю було не зоставити ворогови місця на сховок і тим робом ослабити його ділання.

На третій день, коли саме на нас припала черга повнення служби в К., було загально відомо, що саме сьогодні мають вороги зробити кінцевий приступ на Бескид і зайняти останні наші села. Рано прийшли ми до К. і розділили ся на стежі. Та тільки показали ся ми ізза згарищ, як на нас посипав ся град ворожих куль. То підходили Росіяне. Ми утворили розстрільну й відстрілювали ся до полудня. По полудні дістали приказ подати ся за ріку. Тут скрили ся ми в густий ліс і стріляли дальше. А вороги підсували ся...

Наш сотник дістав приказ спалити ще дві останні хати й церкву. Як стій припоручив він мені се виконати. Я взяв з собою ще двох стрільців і перейшов назад у село. Мої оба

товариші кинули ся палити хати, а я зайшов до церкви. Тут ударив на мене сопух нафти, якою хтось заздалегідь обіляв усі річи. Зрештою все стояло, як звичайно, на своїм місці. Під великим хрестом Розп'яття світила ся ще олива в черепаній лампадці, в бляшаній коробці на престолі було декілька мідяків. На євангелію лежав золотом різьблений хрест. Головний вівтарь був укритий гарно-мережаним шовковим килимом; на нім вишиті золотими нитками слова: „Ad maiorem Dei gloriam“ (На більшу славу Бога).

Ціла ся обстановка настроїла мене незвичайно поважно. Я мимоволі перехрестив ся та став говорити коротку молитву . . . Та близькі стріли нагадали мені незвичайну ціль мого приходу до церкви. Не було коли зволікати. Без вагання, з чудною холоднокрівністю запалив я сірник і приложив до килима. Він спалахнув в одній хвилі й цілий вівтарь бухнув ясною полеміною. Думаючи, що вже зробив своє, пустив ся я до виходу. Та як мій зір упав мимоволі на стіну церкви, я остовпів. Великий хрест Розп'яття стояв в огні. Полемінь лизала вже дерев'яні рамена. За хвилину цілий хрест виглядав як огнений стовп. Мені видало ся, що голова Ісуса зробила незначний рух, а обличчя Його скривило ся від одчайного болю. Лямпадка трісла, свячена олива сплила червоною плямою й зашипіла в огні . . . В одній секундці стало мені ясно, що я наробив. Божевільний страх огорнув мою істоту, — з мого горла вийшов мимоволі лячний оклик. По тілі перебіг мороз, серце перестало бити, в очах почервоніло, — переді мною кров-кров, море крови . . .

Ах! як страшним видало ся мені те, що я зробив . . . Я стояв як підлий злочинець, що поповнив страшне свято-тацтво, — я був готов прокляти всіх тих, що мене до того привели. Я не знав, чи втікати, чи кликати помочи, чи просити прощення . . . Я почув, як з моїх очей скотила ся одна сльоза, що пекла мене, як жар заліза. Я почув, як огонь бухав уже вікнами церкви. Я відвернув ся від страшного явища й безсилно спер ся об одвірок, лицем до виходу. Я стояв без пам'яті.

Аж різкий голос сотника, що кликав мене по імені, збудив мене з остовпіння. Я виволік ся з палаючої святині, перейшов ріку та сливе побіг за своїми, що підходили помало в гору, відстрілюючи ся що хвиля до ворогів.

Нарешті став я на вершкуну Бескида та глянув ще раз у діл, а се, що побачив, наповнило мене жалем і грозою.

Ціла церква палала, — головна баня стала помало заломлювати ся до середини, стіни розпали ся на боки, вежа з глухим відгуком зсунула ся на землю. До неба бухнули мільони іскор, наче в протест тому, що тут стало ся . . .

Місяць відбивав ся в снігу мільонами зеленавих красок. А на тім чарівнім тлі побачив я чорні точки, що посували ся рядами вперед і росли з кожною хвилиною. Се був ворог. Своєю хижою рукою сягнув він по останній клаптик нашої землі . . . Він сміяв ся злобно й мочив кінці хижих пальців у Христовій крові . . .

Мені стало відраднійше на душі . . . Мій злочин спав на душу лютого ворога . . . У. С. С. Юра Шкрумеляк.

Х Звідки пішло імя „Україна“?

Старий переказ, що етнографічні границі українських земель сягають по Вислу, переховалось і в народніх думках і піснях з часів Хмельниччини і в штучній поезії. Що більше, імя „Русь“ заступлене тут уже новим етнічним іменем „Україна“.

В одній думі так відзивають ся Жиди-втікачі до мешканців города Полонного:

„Ей, Полоняне, полонянська громадо!
Колиб ви добре обам,
Од Польщі ворота оббивали,
Да нас за Вислу річку хоч у одних сорочках
пускали!
То-б ми за річкою Вислою пробували,
Да собі дітей дожидали,
Да їх добрими ділами науцали,
Щоб на козацьку Україну і кривим оком не по-
глядали“³².

І тут видно з зіставлення змісту, що та „козацька Україна“, на котру Жиди не мають поглядати оком ізза Висли, сягає по Вислу. Бо хоч Зборівський договір установив границі козащини по Случ, хоч мусів тим удоволяти ся наш нарід, співаючи: „Ой, чи бач, Ляше, що по Случ наше“³³, то одначе властивими границями вважав нарід ріку Вислу, як бачимо з отсеї думи. Поляки благають козаків:

„Ей, козаки,
Рідній брати!
Колиб ви добре обам,

Да нас за річку Вислу хоть в одних сорочках
пускали!“

На те відповідають козаки:

„Ей, Ляхи-ж ви, Ляхи,
Мостивій пани!
Колись наші діди над сівєю річкою козакували“³⁴.

Що Україна в думках і піснях нашого народу, то землі по Вислу, видно зовсім ясно. Напр:

„То Лях до козака словами промовляє:
— Лучше-б, козурю, моли мої очі на потилиці стати,
Так би я міг ізза річки Висли на Україну по-
глядати!“³⁵.

В пісні про Перебийноса говорить ся, що як Поляки не хотіли згодити ся на те, щоб козацькі границі сягали по Случ, козаки збунтували ся й Поляки „утеряли Вкраїну“. І тут з зіставлення видно, що Україна то землі по Вислу, бо зараз дальше в тій пісні співаєть ся:

„Загнали Ляхів за річку Вислу,
Що не вернуть ся і в три роки“³⁶.

³⁴ *ibid.* ст. 112.

³⁵ *ibid.* ст. 115.

³⁶ *ibid.* ст. 40. В тій пісні читаємо в однім місці:

„Заженім Ляшка, вражого сина,
Аж за той Дунай глибокий“.

На основі сього пише п. Sochaniewicz: „Ukrainsko-ruska prawda dziejowa w swietle źródeł historycznych“, Львів, 1913, ст. 11, що „równie bowiem dobrze mógł pan B. (себ то я), lub jemu podobny historyk udowodniać, że Ukraina czy Polska rozciągały się etnograficznie aż po Dunaj“. Вже з дальшої

³² Антонович і Драгоманів, *op. cit.* II, 1, ст. 24.

³³ *ibid.* ст. 40.

По старому переказу переховав ся погляд, що Україна сягає по Вислу, також і в штучній поезії. В одній вірші з XVII ст. говорить ся:

*„Честь Богу хвала. Навіки слава війську дніпровому,
Що із Божої ласки загнали Ляхи к порту Вислян-
ному.*

А род проклятий жидівський стятий, чиста Україна“³⁷.

З зіставлення змісту знову виходить, що Україна „чиста“ аж по Вислу!

Те саме бачимо в згадуваній уже драмі з 1728 р., „Милость Божія“. Там „Вість“ відзиваєть ся так до України:

*„Даль, Украино, все Богданъ твой ступаеъ,
Отъ Львова до Замосця скоро пристуаеъ.*

.....

А по Вислу границу тебѣ закопавши“³⁸.

В часах Петра Великого вже зовсім виразно вживаєть ся імени „український нарід“. І так сам царь Петро писав: **Народъ украинскій** зъло умень, но мы можемъ быти отъ этого не въ авантажѣ...“³⁹. Гетьман Пилип Орлик у листі до Запорожців з 23 квітня 1734 р. так писав: „Поблажала вправде Москва зъ початку **всему нашему народу Украинскому**“⁴⁰. Той самий Орлик у письмі до короля Карла XII (без року, але між 1711 й 1713) пише: „sine consensu omnium tam spiritualium quam saecularium **Universae Ucrainae ordinum ac statuum**“ (без згоди всіх духовних і світських чинів і станів усеї України), а наш нарід зве „**Populus Ucrainensis**“ (український нарід), „**gens universa Ucrainensis**“ (весь український нарід⁴¹). Що Україною звали ся (коли ходять про поодинокі землі) не тільки пограничні землі, як напр. у XII ст. Переяславщина та галицьке Понизє, в XIII ст. галицьке Забуже, а від XVI ст. постійно середнє та нижнє

части пісні, де сказано, що козаки „загнали Ляхів за річку Вислу“, міг був п. С. здогадати ся, що тут по етично названа Висла, як велика ріка, Дунаєм. А коли ні, то міг був повчити ся дечого з розвідки проф. Ягіча: Dunav-Dunaj in der slavischen Volkspoesie (Archiv f. slav. philol. I, 1876), де на ст. 310-11 читаємо: „In ihr (в українській поезії) spielt Dunaj eine so hervorragende Rolle, in ihr ist die ganze Lebensgeschichte eines Kosaken oder eines kleinrussischen Mädchens so vielfach mit diesem Fluss verschlungen, dass ich befürchtete, es würde das Totalbild nicht recht deutlich zur Anschauung kommen, wenn ich sie nicht abgesondert behandeln hätte“. „Es braucht nicht erst ausdrücklich bemerkt zu werden, dass die so häufige Erwähnung des Dunaj diesem Namen zuletzt die ganze allgemeine Bedeutung eines Flusses oder auch nur Wassers überhaupt verleihen konnte“. Що в нашій пісні названа Висла поетично Дунаєм, знаємо, як сказано вище, вже з самої пісні, де далше виразно про Вислу говорить ся. Але міг був п. С. перевірити ся про стійність своїх „аргументів“, заглянувши й до польської народньої поезії, де Висла називаєть ся деколи Дунаєм, напр.:

„Kasia wleci w tę Wisłę, w ten Dunaj“.

(Kolberg: Piesni ludu polskiego, I, 1857, st. 258).

³⁷ Антонович і Драгоманів, op. cit. II, 1, st. 140.

³⁸ ibid. st. 153. **Б** читай як **ї**

³⁹ Цитат у статі д. Черевка („Діло“, 1914, ч. 96).

⁴⁰ Скальковскій: Филиппъ Оряникъ и Запорожцы (Кіевская Старина, 1882 апрѣль, ст. 112).

⁴¹ Гнсен: Орлик у Швеції (Зап. Н. Т. ім. III, т. 92., ст. 114 і 116). Пор. ще гравюру (риговину) Голяндця Гондіюса з 1654 р. де Хмельницький названий „Cosaccorum et Plebis Ukraupen (sis) Dux“ (Гетьман козаків і українського посільства). Антонович і Бец: Историческіе дѣятели юго-западной Россіи. Кіевъ 1885, між ст. 12 й 13. Форму „Українці“ в етнічнім значінню бачимо на иншій гравюрі з XVII ст., де Хм. зовєть ся „Cosaccorum et Ukraipuensium Dux“ (гетьман козаків і Українців, ibid. між ст. 20 й 21). Чернігівський архієпископ Лазарь Баранович у своїй „Lutnia Apollinowa“ (Кіів, 1671, ст. 419) пише:

*„Українcowi jeśli rzeczesz „chłopie“,
Na drugim wierszu to posłyszysz „chopie“.*

Подніпровє, то й на се маємо приклади. Україною була для нашого народу й Волинь, бо в одній пісні співаєть ся, як Татари, пограбивши Волинь:

*„Везут Волиночку,
Молодую Вкраїночку“⁴².*

А Поділля зовєть ся рівнож в одній пісні „Україна Подольська“⁴³.

Згадати-б тут ще й про карти України, що появляди ся протягом XVII й XVIII ст. Славний французький інженер Боплян (Beauplan), що довший час пробував на службі в польського короля Яна Казимира й подорожував по Україні, видав у 1651 р. та знову в 1660 р. твір п. з. „Description d'Ukraine, qui sont plusieurs provinces du royaume de Pologne, contenues depuis les confins de la Moscovie jusques aux limites de la Transylvanie“⁴⁴ (опис України, то б то великого числа земель, що сягають від границь Московщини до границь Семигороду), а крім того генеральну (загальну) і спеціальні (подрібні) карти України. І хоч генеральна карта Бопляна з р. 1648/51 має заголовок „Delineatio generalis Camporum Desertorum vulgo Ukraina cum adiacentibus provinciis“ (Загальний нарис Диких Піль, звичайно званих Україною, з сусідніми землями), то одначе заголовок спеціальної карти України з року 1650 „Delineatio specialis et accurata Ucrainae cum suis palatinatibus ac districtibus provinciisque adiacentibus“ (подрібний і докладний нарис України з її воеводствами, повітами й сусідніми землями) вказує на зовсім щось инше: імя „Україна“ обіймає тут усі етнографічні землі нашого народу, представлені на карті під повищим заголовком.

Зверну увагу й на голяндські репродукції (відбитки) карт Бопляна з 2-гої пол. XVII ст. На них маємо представлені отці части з цілої України: 1. *Ucrainae pars, quae Podolia palatinatus vulgo dicitur*; 2. *Ucrainae pars, quae Braclavia palatinatus vulgo dicitur*; 3. *Ucrainae pars, quae Kiovia palatinatus vulgo dicitur*; 4. *Ucrainae pars, quae Rokutia vulgo dicitur* (Части України, звані звичайно воеводствами Подільським, Брацлавським, Київським і Покутем).

Ся остання карта для нас особливо цікава. На ній виступають як міста України (назвемо тут що важнійші): Галич (котрий дав імя Галицькому князівству й нинішній Галичині), Коломия, Богородчани, Болшівці, Букачівці, Бурштин, Войнилів, Городенка, Делятин, Добрилів, Журавно, Заболотів, Єзупіль, Калущ, Коросятин, Космач, Косів, Кіцмань, Коршів, Купольники, Кути, Мигуличин, Молотків, Надвірна, Обертин, Підгайці, Снятин, Тисьмениця, Товмач, Усте і т. д., і т. д. На французьких копіях спеціальної карти України Бопляна, зладжених братами Сансонами в Парижі 1655 р. представлені поодинокі землі „великої України“ (de la Grande Ukraine), то б то України в етнографічних границях.

Бачимо з карт Бопляна, що в половині XVII ст. „Україна“, се вже не яєсь пограниче, не само Подніпровє, а

⁴² Антонович і Драгоманів, op. cit. I. ст. 84.

⁴³ ibid. II., 1, ст. 25. „Ukraina Podolska“ згадуєть ся напр. в 1585 р. в „Diaryuszach sejmowych r. 1585“ (Script. rer. polon. XVIII), ст. 321 і 1671 р. в Starowolski: Pobudka albo rada na zniesienie Tatarów perekopskich (вид. Туровского, Краків, 1858), ст. 3.

⁴⁴ Основну студію про Бопляна з перекладом його твору й репродукцією карт видав Ляскоронський: Гильомъ Левассеръ-де-Бопланъ и его историко-географическіе труды относительно Южной Россіи. Кіевъ, 1901; а репродукції карт і вступну студію дав Кордт у „Материалах по исторіи русской картографіи“ вып. II, Кіів, 1910, ст. 16—23 (карти I—IX).

великі земельні простори від Московщини аж до Семигороду. А навіть коли взяти під увагу генеральну карту Боцляна, де Україна означена тільки яко часть земель нашого народу (то б то деякі українські землі Польщі), то одначе інші землі нашого народу на сій карті се „Русь“ (Russia) в противенстві до „Московщини“ (Moscovia). І саме тут (пор. також вище Дорошенкову інструкцію з 1670 р. про „руський православний український нарід“) у тім рівноряднім зіставленню назв обох половин нашого народу, „Руси“ й „України“, можна бачити історичну основу до вживання в новіших часах подвійного імені в виді „Україна-Русь“, „українсько руський“⁴⁵. Вжеж і Хмельницький робив докори Полякам, „Ukraine i Rusz nawet wszystka Lachom wypowiadajac“⁴⁶.

⁴⁵ Цікаво порівняти з іменем „Україна-Русь“ се, що син царя Івана Грозного підписав ся „Пресвітлий царь и великий князь Москов-России Феодоръ Ивановичъ бысть благодѣтель церкви“. Написъ у головній бані Володської церкви у Львові. Ол. Барвінський: Ставропигійске Брацтво Успенське у Львові. Львів, 1886, ст. 55.

⁴⁶ Діярій Мясковского в Michalowski: Księga pam., ст. 374 (Ukraine nawet wszystkie i Rusz), в Kognowicki: Zycia Sapiehow, III, ст. 138 („Ukraine i Rusz nawet wszystkie“), в Памятники кievск. комм. I, 3, ст. 327 („Ukraine i Rusz nawet wszystkie“), в Niemcewicz: Zbiór pam. histor. IV, ст. 359 („Ukraine i Rusz nawet wszystkie“).

Але що цікавіше, на одній карті України між „Urbes maiores Ukrainae“ виступає „Leopolis (Luwow seu Lemberg)“, а на французькій карті з 1719 р. читаємо: „La Russie Rouge ou Polonoise, qui comprend les provinces de la Russie Rouge, de Volhynie et de Podolie, vulgairement connues sous le nom d'Ukraine ou pays des Cosaques“. (Червона Русь, або польська, що обіймає землі Червоної Руси, Волині й Поділля, звичайно знана під іменем України або землі козаків). Отже Україна тут і Червона Русь (Галичина) і Поділля й Волинь!⁴⁷

Хоч може й занадто пересадним було-б не тільки в XVII ст., але й коли небудь раніше числити етнографічні границі Руси по Вислу, все-ж-таки з усього сказаного вище бачимо, що від XVII ст. існує нове народне імя „Україна“, котре вже тоді обняло всі етнографічні українські землі (Україну в тіснійшим значінню, то б то Подніпрове, Галичину, Покуття, Волинь і Поділля).

др. Богдан Барвінський,

дійсний член „Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові“.

⁴⁷ Гл. про те в статі Подолянина: Ucraina seu terra Cosaccorum. (Рада 1912, ч. 219, передруковано в Ділі, 1912, ч. 233).

Вісти.

В річницю уродин Тараса Шевченка буде присвячене число „Вістника“ пам'яті Шевченка. Просимо наших Співробітників і Прихильників надсилати нам праці в звязи з сею врочистою хвилиною.

Президія „Союзу визволення України“ просить Українців на зайнятих українських землях подавати їй як найдокладніші вістки про всякі тамошні обставини, зокрема про прояви українського життя.

Відповідь проф. д-ра Рудольфа Айкена на поздоровлення „Союзу визволення України“. „З нагоди моїх 70 уродин дійшло до мене так багато доказів ласкавої прихильности та приязни, що не можливо мені, на жаль, кождому зосібна докладно подякувати. Тому прошу й Вас удоволити ся ласкаво сим висловом мові щирої подяки й набрати того переконання, що й Ваше ввічливе поздоровлення причинило ся до величности мого свята. Рудольф Айкен.“ До сеї загальної (друкованої) відповіді всім, що поздоровляти, окрема власноручна дописка: „Справжньою приємністю було для мене одержати ввічливе поздоровлення Українців і я пересилаю найщиріші бажання щасливого поведження Вашій справі, симпатичній мені в високім ступні. Хай живе, цвіте, зростає (Vivat, floreat, crescat!). Ваш Р. Айкен. Член товариства „Україна“.

Реферат Старицької про український театр на з'їзді діячів народніх театрів у Москві. Дня 1 січня ст. ст. виступила на з'їзді діячів народніх театрів з рефератом про український театр донька українського письменника, Старицька, що привитала з'їзд в імени українського народу та подала нарис розвою українського театру. Письменниця навела деякі відповіді анкети, уладженої недавно перед відкриттям з'їзду. В сих відповідях висловлене привязання простого сільського населення до української мови. Потім відчитала Старицька збірне письмо з підписами багатьох селян лубенського повіту. Селяне просили референтку, щоб прочитала се письмо на з'їзді. Вони просять піднести голос в обороні українського народнього театру, вказують, що театр може стати одною з тих інституцій, які можуть заступити їм шинок, і просять, аби з'їзд виклопотав ухвалу уладжувати українські вистави в школах і щоб дозволено дітям ходити на ті вистави.

Старицька запропонувала прийняти резолюцію, в якій говорить ся, що бажано, щоб у школі вчили української народньої пісні та щоб в українських губерніях завести шкільні театри з українським репертуаром. Дальше ставить ся в резолюції домагання вистарати ся державної субвенції та підмоги з фондів громадських автономічних управ для піддержки українського народнього театру, постарати ся про стипендії артистам театральної школи, про зрівнання вимог театральної цензури від українського театру з домаганнями, які ставить ся до московського театру, про скасування заборони ученикам ходити до українських театрів, про полекші при уладжуванню сільських театрів і про дозвіл уладжувати українські вистави без окремого дозволу.

При кінці сказала Старицька: „Може сї резолюції не дадуть реальних вислідів, але поміч з'їзду, що їх прийме, матиме величезне принципіальне значіння для українського народу.“

Збори витали референтку гучними оплесками. На пропозицію предсідателя секції привитали збори в особі Старицької доньку письменника Старицького.

З Володимира Волинського. Розпорядки австрійських властей до цивільної людности виходили зпочатку також в українській мові. Та від того часу в усіх друкованих і розліїпованих по місті відозвах поминаєть ся мову тубільної людности й розпорядки видають ся тільки в двох чужих мовах: по німецьки й по польськи. В сій справі постановив забрати голос місцевий Народній Комітет. Дня 28 січня н. ст. вніс він подання від мешканців міста до тутешньої австрійської окружної команди через магістрат, де просить верховну власть округи, щоб на будуче всякі розпорядки виходили також і в українській мові. Заходи декількох місцевих купців виписувати українські газети зі Львова та продавати жадній сеї лектури людности й військовим особам — дізнали чомусь перешкоди в самім Володимирі. Тому згаданий Комітет просить перепустки для газет і українських видань з Галичини та дозволу на їх розпродаж. Крім того просить Комітет, щоб вивіски й написи в місті подано в українській мові, як рівнож назви вулиць. — Се жаданне тим більше усправедливлене, що дотеперішнє змагання зовсім виразно хоче злегковажити права української людности й давнійшу несправедливість заступити новішою. — По вищу просьбу підписали міщане православні, римо-католики й Жиди. Всіх підписів коло 1000.

Др. П. П.

Про польську господарку в Луцьку пишуть до „Діла“ з Волині: Перед зайняттям Луцька австрійсько-угорськими військами — сливе три четверті часті християнського населення покинули місто. Одні виїхали з мусу, другі на приказ властей як „неблагодіжні“ сепаратисти, інші знову збаламучені закликами попів, які страшили православне населення тим, що Австрійці й Германці будуть кожного різати, будуть дівчат насилувати, будуть діти пекти на „піках“ при вогні, й іншими нісенітницями! А простий народ, який вірив своїм батюшкам, послухав їх ради тай, забравши, що міг, зі собою, покидав рідну хату й прастару землю своїх батьків.

На гірку долю та нужду, на вічне скитальство та на страшні муки в чужині подали ся сі невідомі маси. Десять у лісах коло Ростова над Доном, або на степах коло Саратова вони пухнуть з голоду, гинуть, наче мухи, від студени та пошестних недуг, а тут їх добро розібрали сердешні „суєди“, що полишали ся на своїх господарствах.

Щож зробити — сумний се факт, однак гірко правдивий! Минуло ся й не вернеть ся так, як не вернуть ся ті, що звідси повтікали, бо більша часть з них вигине, а ті що могли-б повернути, не будуть мати до чога.

Луцьк по спису з р. 1914 числив разом з військом 27 тисяч жителів. Рахуючи по родинам, представить ся се число ось як:

Жидів	було над	2000	родин
Українців	„	1000	„
Москалів	„	50	„
Поляків	„	20	„
Чехів	„	15	„
Німців	„	5	„

По теперішнім стані жителів Луцька числа сі змінили ся в такім відношенню:

Жидів полишило ся коло 2000 родин, себто 95 процент теперішнього загалу населення;

Українців	полишило ся	коло	100	родин
Поляків	„	„	10	„
Москалів	„	„	1	„
Чехів	„	„	8	„
Німців	„	„	1	„

Тепер по сих двох зіставленнях слід подивити ся, який „гокус-покус“ счинив ся в тій справі в міській управі або, як тут кажуть, „магістраті“.

Кожному се відоме, що австрійсько-угорські власти на зайнятих територіях поводитя ся супроти населення людяно, шануючи місцеві звичаї, та зберігають льокальну автономію даної місцевости, оскільки вона не стоїть всупереч військовим або політичним інтересам побідної держави. Так річ мала ся і з Луцьком. Тут покликани властями до зреорганізованя міської управи польські круги вибрали до сеї ради 16 „гласних“, себто радних, а радше представників і заступників позісталих національностей:

Ось як виглядає сей вибір:

2000 жидівських родин	мають там	5	радних
10 польських	„	5	„
8 чеських	„	4	„
1 московська	„	1	радного
(є ним властитель „Города веселости“ Касянов)			
1 німецька родина	має там	1	радного.

100 українських родин не мають ніодного представника й заступника своїх інтересів у магістраті міста Луцька.

Бурмістром Луцька є Поляк Телезжинський, небагатий поміщик зід Луцька, його заступником є Васильковський, також Поляк, різник з Луцька. Міським поліцмайстром і „командантом“ міської міліції є пан Кабзінський.

Для Українців тут місця не було!

Загальні збори Ставропігійського Інституту у Львові.
Дня 2 лютого відбули ся в залі Ставропігійського Інституту у Львові надзвичайні загальні збори членів, скликані правительственным комісаром д. Адамом Смункою, якому передано по втечі старшини Інституту з російською армією зі Львова управу інститутським добром. У зборах узяло участь 75 членів. До управи вибрано: сеніором радника двору Гр. Кузьму, містосеніорами старших радників Юліяна Січинського й Івана Кивелюка, а членами ради (совіту): д-ра Ст. Барана, рад. дв. Ол. Барвінського, д-ра С. Голубовича, радн. С. Громницького, надрадн. Ол. Кмицикевича, д-ра Ол. Кульчицького, д-ра К. Левицького, радн. д-ра Евгена Озаркевича, радн. С. Мидловського, д. Мих. Стефанівського, радн. Льва Шеховича, д-ра Вас. Щурата. До контрольної комісії вибрано: радн. К. Бандрівського, радн. Гр. Пежанського й дир. Ом. Саввича.

Спільковий рух в уманському повіті. Уманський повіт займає щодо числа спілок одно з перших місць між повітми київської губернії і своєю діяльністю випереджує всі інші. Самих споживчих спілок числить ся в Уманщині коло 70, а про їх скорий зріст свідчить найкраще се, що перша споживча спілка повстала щойно в 1899 р. (в селі Дзенгелівці). Недавно тому споживні спілки уманського повіту зорганізували ся в окремий союз і заложили так зване „Земельно-кооперативне Товариство для закупна уманського району“, яке поставило собі за ціль згуртувати спілки для одноцільного, дешевого закупна товарів і для успішної боротьби з спекуляційною діяльністю місцевих торговельників, що самовільно підвищують з дня на день ціни товарів. Пай Союзу виносить 200 карбованців, а 1000 карб. зложило місцеве земство, що має щиро попірати заходи спілкових організацій.

Число кредитових спілок на Уманщині менше, але зате їх культурний вплив значно більший. Тепер у повіті 25 кредитових спілок (18 позичково-щадничих і 7 кредитових). Діяльністю вирізняють ся особливо дві спілки, тальнівська та дзенгелівська. Тальнівська спілка має більше ніж 3.000 членів і веде широку посередничу торгівлю збіжем. Для тої цілі вона уладила недавно великий, прегарно зроблений елеватор (склад збіжа), вартости 20.000 карбованців, перший у київській губернії. Крім того тальнівська спілка зорганізувала для своїх членів безплатну лікарську поміч, удержує окремих лікарів, купує ліки і т. ин. Ще більшу діяльність розвиває азенгелівське позичково-щадниче товариство, про яке здвемо докладнійше з праць покійного Доманицького та з статей у львівській „Самопомочи“. Дзенгелівське товариство має звиш 7000 членів і визначає ся дуже ріжнородною діяльністю, обертуючи міліоновими фондами. Крім операцій збутом виробів своїх членів воно провадить посередництво в торгівлі хліборобськими машинами та знарядями, залізом, збіжем і т. ин., впливаючи тим робом на зниженне цін на місцевих ринках. Як відомо, товариство удержує власну школу, для якої побудувало окремий будинок і удержує безплатну буреу.

В останніх часах зачали в повіті повставати фахові спілки хліборобські та домашнього промислу й число їх замітно збільшаєть ся. З них вирізняють ся спілки для збуту молочних продуктів і яєць, т. зв. молочарські й яєчні спілки. Перша яєчна спілка в київській губернії повстала саме в уманському повіті, в селі Підвисокім, і дала важний почин до зорганізованя подібних спілок у повіті й губернії. Заходом тих спілок удало ся звільна виперти несовісних посередників, що за безцінь скуповували молоко й яйці по селах і збували їх по високих цінах у Києві.

В часі війни уманські спілки відіграли дуже важну громадянську ролю, запомагаючи людиність, діткнену війною, допомагаючи в зібранню жнива, купні сільського інвентаря і т. д. Очевидно, спілки з власної волі відсунули речинець платности довгів покликаних на війну на цілий час аж до покінчення війни.

Дозвіл колядувати по київських шпиталях. Головний начальник київського воєнного округу дозволив професорови київської торговельної школи І. Ковалеву відспівати при помочи аматорського хору різдвяні колядки по всіх шпиталях і лазаретах Києва. Концерти вже зачали відбуватися.

Заложенне Кредитового Союзу в Полтаві. Дня 16 січня відкрито святочно в Полтаві Союз кредитових спілок полтавської округи, що числить коло 100.000 членів. До Союзу вступила більша половина спілок. На зборах, на яких вибрано управу, намічено широку програму діяльності економічного й просвітнього характеру.

З'їзд херсонських споживних товариств. У січні цього року відбувся у Херсоні з'їзд представників 48 споживних спілок херсонського повіту. На з'їзді порішено злучити ся в Союз спілок і при помочи міста й земства стати до боротьби з дорожню. Цілю Союзу буде між иншим гуртове закупно найкращіших товарів і усунення несовісних посередників.

Київські новини. Скінчено вже перепись людности цілого Києва. Перепись перевели бувші галицькі поліційні урядники протягом 4-ох місяців. Міністерство народньої освіти дозволило третій і четвертій гімназії, що були евакуовані до Вороніжа й Саратова, повернути назад до Києва, коли на се згодить ся військова управа. Дня 19 січня прибула до Києва більша партія бельгійських інженерів, техніків і студентів ріжних вищих технічних шкіл, що досі перебували в Англії.

Київські легенди. Відомий російський письменник В. Дорошевич помітив під тим заголовком цікавий фейлетон у „Русск-ім Слов-і“ (ч. 241), який дозволяє нам вглянути в душу Киянина й загалом українського селянина.

Дорошевич малює ярко місцеві настрої, які переживали вищі й нижні верстви людности на Україні, та не щадить зовсім слів, аби виказати місцеве недовіре до сили російського війська й респект перед австрійсько-німецькою армією.

Інтелігентні круги були просто захоплені нечуваною панікою, гістерією. Люде продавали, що могли, за безцінь, штурмували вагони та впахали ся не тільки дверми, але й вікнами, розбиваючи шиби. В безтямі бігали за білетами, обіцюючи великі суми за місце третьої класи. Всі були в гарячці. За готелеві кімнати платило ся по 15 карбованців, театри були переповнені людьми, нездібними до жадної роботи, ювеліри заробляли мільйони, використовуючи гарячку люде, що вічно тільки оглядали ся за видними людьми та з їх присутности в місті вносили про хвиливу безпеку. Мільйонер Бродський і польський граф Осип Потоцький грали ролю „термометрів“.

Рівночасно заворушив ся і простий народ і між ним зачали розходити ся небезпечні легенди. На Куринівці юродивий Федь, що мав славу „прозорливого“ та „провидця“, став „обявляти“, що „прийдуть на Київ вороги й три дні будуть поїти коней у Дніпрі“. Його замкнули за се пророчтво, одначе се найіщо не придало ся, бо „обявлення“ скоро розійшло ся по городі, перекинуло ся на другий бік Дніпра й пішло дальше по чернігівській губернії.

За тим пішов новий говір, що дзвони та святі моці вивозять. Нова чутка розійшла ся скоро по околиці, прибираючи всілякі форми. „Лаврську дзвіницю забрали з усіма дзвонами“ — говорили люде не тільки в Києві, але й у Чернігівщині. „Якжеж се можливо? — питав автор чернігівських люде. — „Анжинери вже знають, як“ — відповідали люде.

За час розійшла ся нова поголоска.

Дзвіниця сама пішла. Зняла ся нічю й пішла.

— Хто-ж се бачив?

— Ніхто не бачив. Задумали з неї здіяти дзвони та стали ладити ся. Тільки все нідочого. Зв'яжуть шнури, — шнури порвуть ся; приладять дошки, дошки падають як дряхлі. Так цілий день намучили ся й нічого не вдіали. А як настала ніч, то вона, Матінка, підняла ся в повітре й

пішла повітрем. Милость Божа, щоб люде не подавити. І тихо так, що ані один дзвін не задзвенів. А як дійшла вона до Білих Гір, що під Харковом, то там, на Білих Горах, і стала. І вдарили на ній усі дзвони. Усі нараз, без дзвонаря. Тішать ся, що втікли від ворога. І стоїть вона по нинішній день на Білих Горах.

Очевидно, на се найшли ся зараз очевидці. Люде з Броварів не бачили вже Лаврської дзвіниці.

Сі настрої й легенди мусіли занепокоїти російські круги й вони постарали ся скоро пустити в обіг нову легенду, зовсім противного змісту, про яку оповідає Дорошевич:

Захотіли вивести святі моці з Києва, щоб ворог над ними не насміяв ся. Моці залізницею годі перевозити; треба їх або на руках нести або пустити, щоб плили по ріці. Зібрали ся монахи, відспівали над моцями молебні та приступили. Тільки котру руку не візьмуть, словом якби до землі приросла. Ані на волосок не можна підняти. І ще помолити ся й порішили взяти й понести моці Івана Многострадального, сподіваючи ся, що інші святі підуть за ним.

Іван Многострадальний був великим подвижником, котрий щоб побороти свою плоть, закопав ся в землю по пояс, чи по саму шию, й так і помер, похоронивши за живого своє тіло. Тут його моці спочивають.

Відспівали монахи молебен і забрали ся до діла. Одначе Іван Многострадальний не хотів покинути землі, в якій страдав, і не думав покидати Києва, хоча монахи три дні з молитвами й сльозами трудили ся.

Святі моці не хочуть кидати Києва-города — пішло знову між людьми. Значить немає страху для города перед ворогом, коли святі моці не хочуть утікати, — розійшло ся дальше по Київщині й Чернігівщині.

І нарід успокоїв ся, успокоїв ся аж до часу, коли його заворушать нові легенди.

Адміністративні засланя Українців у Росії. „Кіевская Мысль“ з 7 січня доносить, що на основі розпорядку вищих властей висилаєть ся з Києва 45 осіб до іркутської, а 15 осіб до казанської губернії. Дня 12 січня вислано також за „неблагонадійність“ 12 осіб до казанської губернії й 102 до іркутської: між останніми було 2 Росіян, 6 Жидів, 96 Українців і Поляків, австрійських горожан.

Російська цензура й українське красне письменство. „Рѣчь“ з 24 січня доносить: „Вийшли оповідання Васильченка (Видавництво „Вік“, Київ, 1915. Стор. 403. Ціна 1 р.). З сеї нагоди М. Могилянський пише в „Рѣч-і“: Книжка оповідань С. Васильченка вийшла з великим опізненням; цілий рік київська цензура, яка здержала вихід книжки, рішала питання про те, чи містять сі оповідання в собі мазепинство, чи якусь иншу небезпеку... Сі сумніви викликав не стільки зміст оповідань, уже раніше друкованих в українських журналах і часописах, як правопись, яку зрешту також дозволено в 1905 р. Нарешті сумнівні цензури покрано та з книжки знято арешт і вона вийшла... До кращих оповідань сеї книжки належать оповідання: „Мужицька арихметика“, „Свекор“, „За мурами“ і т. д.“

Резолюція в справі мов поневоленних націй у театрі. Загальні збори з'їзду в справах театру ухвалили резолюцію про правне становище народнього театру, . . . У відношенню до поодиноких націй з'їзд признає необхідним усунути заборони й обмеження, направлені проти вільного вживання рідної мови поодиноких націй у народнім театрі.

Підпали на українським побережжю Чорного моря. Російські часописи доносять про щораз частіші пожари в полуднево-українських фабриках, пристанях і складах товарів. Про сі випадки доносять одеські часописи. Як виходить із донесень, усі ті пожари вибухають із „невисліджених причин“ так, що власти в кождім випадку розпоряджують окремі слідства. Пожари повстають дивним дивом переважно в військових магазинах. Спричинені шкоди виносять багато мільйонів.

За піддержаннем козачої традиції. Отаман кубанського козачого війська ген. Бабич видав дня 1 січня ось такий приказ: „Відповідно до 855-ої статі 7-ої книги збору воєнних постанов з 1859 р., виданого 1907 р., мають усі генерали, штабові й вищі офіцери та рядовики всіх родів військ, як також усі цивільні урядники військової управи, носити вуси. Тимчасом бувало нераз таке, особливо в останніх часах, що в мене являли ся не тільки офіцери, але й рядовики з голеними вусами. Додобачуючи в с'єм нарушенне категоричної постанови закона, а одночасно й нарушенне традиції порученого мені війська як потомків Запорожа, котрі були горді на свої вуси так, що безвусий козак викликав між ними поєміх, прошу начальників груп і отаманів відділів порученого мені війська звернути свою увагу на те нарушуванне закона з боку офіцерів і рядовиків і безумовно не допускати на будуче, щоб голоно або підстригано вуси. Инакше я буду приневолений потягнути винуватих до відповідальности.“ — Се безперечно симпатичний прояв, що ген. Бабич стараєть ся про збереганне запорозької традиції серед кубанського козачого війська, тільки-ж не повинно воно обмежувати ся на самім ношенню довгих вусів . . .

Американський фонд для вивезених галицьких Українців. З найновіших чисел українсько-американської преси довідуємо ся, що при „Федерації Американських Українців“ основано також фонд для тих Українців, яких вивезли Москалі з Галичини на Сибір. З фонду вже вислао як першу рату 575 доларів на руки д-ра Вол. Охримовича в Сибірі.

Виклади про Україну в Америці. Пан Юрій Рафалович оголошує ряд викладів про Україну в англійській мові. Виклади будуть відбувати ся по більших американських містах і будуть призначені для чужої публіки. Виклади будуть ілюстровані знімками з українських земель і життя, як також і зразки української пісні будуть віддані фонографічними плитами.

„Російська Ірландія“. Американська „Свобода“ доносить, що один з більших американських англійських журналів „New Republic“ з дня 11 грудня 1915 р. помістив довшу статю про Україну під заголовком „Російська Ірландія“ (Russia's Ireland). „Свобода“ додає від себе, що се одна з найкращих й найвартніших статей про українську справу в американській пресі.

Ізда Онуфрія Гецева до Америки. „Прикарпатская Русь“ подала, що 11 липня, по цілорічній подорожі до Америки, явив ся на засіданню „Русского Народного Совѣта“ в своїм роді визначний москвофільський діяч Онуфрій Геців, що отсе недавно помер. „Невтомний робітник“ на поздоровлення В. Дудкевича відповів подякою та в коротких (у „Прик. Р.“ — „коротких“) словах представив свою діяльність у Злучених Державах північної Америки, Канаді, Китаю і Сибірі. Він уладжував російсько-народні віча, організував російський наряд, старав ся виступювати докладно його житте — побут. Заки галицькі Москалі оголошать друком повне звідомленне з подорожі Гецева, мала „Украинская Жизнь“ (кн. 8—9) можливість познайомити ся „з повним обрахунком жертв на народній фонд“, зібраних на вічах, які уладжував д. Геців на величезнім просторі Злучених Держав північної Америки, Канади, Китаю і Сибірі. Показуєть ся, що жертв зібрано всього 1197 дол. 2 ц. = 2394 рублів 4 коп., а по зниженім курсі коло 2000 рублів. Геців великодушно передав жертви по повнім курсі. Та рівночасно Геців порахував собі „на покритте найконецнійших видатків на подорож по 300 рублів на місяць, — значить 3.600 руб. за 12 міс.“ Хоч „Совѣтъ“ „приймав звідомленне до відома, та подякував сердечно за патріотичний, сливе безкорисний тяжкий труд“, все-таки можна запитати, скільки чистого доходу мав москвофільський „народній фонд“ з жертв, роздобутих у часі подорожі Гецева?

Галицькі москвофільки приймають православє. 47 Галичанок, слухачок учительських курсів, перейшло на православє.

Воєнна добыча Німеччини. Воєнна добыча Німеччини, яка находить ся в середині держави, вносить: 1,429,971 полонених, кругло 9700 гармат, 7700 муніційних возів і інших воєнних возів, 130.000 крісів і кругло 3000 машинових карабінів. Сі числа лишають ся значно поза дійсним станом, бо з полонених переведено багато до австрійсько-угорських таборів полонених, з гармат полишено багато непридатних до ужитку на полях боїв, а багато придатних до ужитку ужили німецькі війська в боротьбі з ворогами.

Президент міністрів Б. В. Штюрмер дістав від царя дозвіл називати ся по своїй бабці Панін.

Перший крок Штюрмера. Державну Дум й Державну Раду скликано на 22 лютого.

За ширенне покликів проти війни з Німеччиною арештовано в Росії велике число Толстовців.

Число збігців у Росії. В „Рѣчи“ подає відомий лікарь Жбанков інтересні статистичні дані про розселенне збігців, дані не зовсім докладні, але поки-що одинокі, на яких можна оперти ся. Збігці й виселенці походять не тільки з земель, зайнятих союзними арміями, але й з загрожених околиць. Усе населенне сих губерній, котре вносить не один десяток мільонів, не могло втікти або бути виселеним, але, здаєть ся, 10—20% зазнали сеї долі. Обеднаний виділ земського й міського союзів для справ збігців на підставі відомостей, зібраних зпочатку жовтня, означає загальне число тих збігців, що осіли ся, на 2,267.274 душ, з них 328.819 у губерньських містах і 1,938.455 у повітах. З губерній найбільше збігців у катеринославській губернії 250.000, у харківській 121.000. Донська область належить до сих територій, які мають від 64.000 до 92.000. Між 18 губерніями, в яких осіло ся від 16.400 до 47.000 збігців, є також таврійська, чернігівська, могилівська, полтавська, воронізька й херсонська. Від 1.000 до 7.500 губернії: ставропільська, бесарабська й подільська. З міст найбільше збігців поселило ся в Петербурзі й Москві по 31.000, в Харкові й Катеринославі 30.000. Число виселенців у волинській і київській губернії не подане. Міжтим у лісах одної тільки волинської губернії живе до 40.000 збігців. Загалом рахує союз не менше 3,000.000 збігців. Про національний склад збігців маємо числа тільки литовського, жидівського й лотиського комітету. Число Українців у кождім разі не відоме. В відношенню до всього населення губернії збігців, що осіли ся, дають найбільший процент у катеринославській губернії 6·7%, а найменший у подільській 0·03%, бесарабській 0·1%, херсонській і ставропільській по 0·4%, воронізькій 0·5%, полтавській 0·6% ітд. Що тикаєть ся числа збігців по містах, в очі впадає, що обі мільонові столиці помістили по 31.000 збігців, а сливе таким самим числом обтяжені сто й двістатисячні міста: Катеринослав і Харків.

Росіяне калічать ся, щоб не йти на війну. В справі банди, яка калічила людей, що не хотіли йти на війну, воєнно-окружний суд присудив трьох на арешт на рік до півтора року, одного на 3 місяці в'язниці, одного до воєнної в'язниці на 2 місяці, а одного виправдав.

Проект евакуації Петербурга. Міністер торгівлі та промислу князь В. Шаховской виготовив проект евакуації з Петербурга другорядних підприємств. Покликаючи ся на праці окремих нарад над паливом, а зокрема на регулямінову секцію, міністер зазначив, що без особливої шкоди для держави з Петербурга можна перенести до інших місцевостей 132 підприємств. По гадці міністра правительство повинно допомогти тим, що бажать перенести свої підприємства до інших місцевостей, і дати їм позички на тих самих умовах, як і тим, котрих війна приневолила перенести свої підприємства. При сій нагоді Шаховской заявив, що підприємства, які не працюють задля оборони держави, домагають ся уділення на найблизше півріччє 5650 тисяч пудів вугля, а тимчасом уже 1 надоліста було в столиці тільки 18.288 тисяч пудів.

Бібліографія.

Osteuropäische Zukunft, ч. 2. Зміст: Г. Лгоцкі. Нова країна — нова сила; проф. унів. др. І. Галлер. Кінець російської перемоги; Визвольні змагання турецько-татарських народів Росії (між иншим передрукована тут стаття д. М. Троцького з „Ukrainische Nachrichten“ на сю тему); Карл Август Фішер. Німці на Україні; др. Фальк Шупп. Пробудження Болгарії: Отто Кеслер. Господарське значіння України; др. Евген Левицький. Українські Січові Стрільці. — Записки (Про німецьку діяльність у Болгарії; Про Балтійський край і Україну; Українці в публичній службі в зайнятих землях; Заснування українського університету; Український Союз в Америці; Заложення мадярської часописи для українських справ; „Русский Вѣстник“; Значіння Курляндії; Українська заява вперед 50 літ). Бібліографія.

Osteuropäische Zukunft, ч. 3. Зміст: Давіс Тріч (Берлін). Політичне значіння України; Др. Фальк Шупп. З приводу відчинення границь Болгарії для господарських зносин; Михайло Церетелі. Расові й культурні проблеми Кавказу; Микола Гелюх (український греко-католицький священник у Заболотіві). Москалі як визволники. Нові описи самовидця священника; Отто Кеслер. Переслідування Німців на Україні; Др. Фальк Шупп. Холмщина. З мемуарів; Др. Ц. А. Раше. Останній великий опришок Албанії; Записки (Перша німецько-турецька фахова часопись „Німецько-турецький промисловий і торговельний огляд“; Признання могамеданізму в Угорщині; Балкан; Болгарія; Заява визволених Українців Волині; Союз Німців у Польщі й американська заповогова діяльність; Російські мирові гадки).

Karl Leuthner. Russischer Volksimperialismus. Берлін, 1915. Стор. 81. Ціна примірника в оправі 1 марка.

Найглибшим життєвим питанням Росії бважає автор, чи великий український нарід удержить ся як окрема нація, чи українська мова стане тільки діалектом московської мови. Се важне питання вертить ся тепер на вістрю меча. „Бо що український самостійницький рух у Галичині загалом є ворогом, що тому треба здобути східну Галичину та знищити область організації української національної незалежности, годять ся щодо того певне всі Москалі. Чейже тут і сховане останнє й найглибше противенство між Росією й Австро-Угорщиною“ (стор. 33).

Книжечка складаєть ся з таких розділів: Як увійшла в народні маси завойовницька думка; Природна основа московського націоналізму; Націоналізація з духа літератури; Всемосковський шал і всеазійство; Москалі та Славяне; Границі завойовницької волі; В школі почвірного порозуміння.

Гостинець. Вязанка оповідань для українських жовнівців Зібрав Сьвященик. І. Відень, 1915. Стор. 32, Ціна 50 сот.

Зміст: (Австрійський) Гимн народний; о. Софрон Глібовицький, Молитва; Боже провидіне; Май; З народного переказу; Цьвіточко ясна; Василь і Роман; Масляк, Весняний вечер; Сильнійша як огонь віра; День гасне; Ми такої заміни не зробимо; Вічна любов; Смерть українського Стрільця; І. Н. Борцям; Герой; о. В. Н. Тобі, мій рідний краю. — Є се збірка віршовань і прози на переміну, ілюстрована знімками австрійського цісаря та Зарваницького Христа й Богородиці.

Dr. Wladimir Kuschnir. Galizien und der ukrainische Anteil an der Völkerbefreiung. Відень, 1915. Стор. 39.

Нива. Місячник посвячений церковним і суспільним справам. Рік XII. 1916. ч. 1. стор. 56.

Виказ жертв

на полонених-земляків:

а) *військи*: пані Казимира Боронь 5 К; Церковне Брацтво в Орельці коло Заболотова 15 К (дуже гідне наслідування); поручник Евген Винярьський 8 К; д. Іван Іашиш 10 К; др. Іван Гробельський 20 К; о. Іван Качмар 10 К; д. Володимир Коссак 10 К; д. Гаврило Логоза 5 К; д. Дмитро Рудяк 5 К; пані Стефанія Штеїгова 4-20 К.

б) *книжками*: У. С. С. Олександр Бай 1 бр.; д. Роман Заклинський 9 бр.; д. Юліян Колчуник 2 кн. (між иншим твори Квітки), 39 бр. і 16 чисел ріжних часописей (Ось вицяг з листу: Рівночасно послаємо з нашого дому кількадесять книжок для полонених Українців. Небагато воно й немудре, але, як то кажуть, „чим хата багата“. Гадаю, що наша суспільність схоче помогти вам у великій ділі освідомлення наших закордонних братів, на жаль, темних у більшій часті... За велику працю в хосен ідеї визволення України велике вам спасибі. Зостаю ся з глибоким поважаннем за Колчуників — Кузьмів Юліян Колчуник, Народний Дім, Коломия); д. Семен Кульчицький, Львів, 3 бр.; др. Іван Куровець, лікар у Калуші, комплети „Літературно-Наукового Вістника“ за 1908 і 1909 р., 6 томів „Записок Наук. Тов. ім. Шевченка“, 4 бр. і 34 чисел часописей; д. Степан Ломіш 8 бр.; о. Іван Тимчук, гр. кат. парох у Войткові 19 бр.

(Далі буде).

Складаючи щиру подяку за сі жертви, просимо дальших, щедрійших. Просьбам, котрі щоденно дістає „Союз“ від полонених земляків, тільки в дуже малій часті дозволяють йому вдоволити його засоби й дотеперішні жертви. Окрему увагу звертаємо на повний „Кобзарь“ Шевченка, повні й окремі видання творів наших кращих письменників, історичні повісти, оповідання, розвідки й повні курси української історії, біблію й молитовники в українській мові, шкільні підручники для народніх і середніх шкіл, річніки часописей літературного та фахового змісту, звідомлення всяких інституцій. Треба показати нашим браттям, що в українській мові все те можливе, що вони бачили досі тільки в московській.

Святе письмо

(біблії, евангелія та псалтирь)
на українській мові.

З огляду на те, що до „Союзу визволення України“ звертаєть ся все більше людей з запитанням, чи можна дістати Святе Письмо на українській мові, адміністрація видавництва „С. в. У.“ подає до загального відома, що відтепер вона полагоджуватиме такі замовлення тільки під тою умовою, що гроші на бажані книжки Святого Письма вишлють ся адміністрації наперед одночасно з замовленням. „Союз“ має на складі отей книжки в виданню Бритійського Біблійного Товариства (ціни подані з пересилкою):

Біблія, в лякованій колінкоровій політурці	2 К	50 с
„ в шкіряній	4 „	— „
Новий Завіт, в колінкоровій	— „	60 „
Псалтирь „	— „	10 „
Евангеліє Матвія, Марка, Луки або Івана в колінкор. політурці, кожде	— „	10 „
Новий Завіт з двома текстами українським і англійським, в колінк. політ.	2 „	40 „

Коштом і заходом Загально-Української Культурної Ради, яка заспокоює духові потреби українських збігців у часі війни, а особливо на еміграції, появилися ось такі видання:

1. **Б. Лепкий:** „З великих днів“ — В борбі за волю. Літературна збірка з ілюстраціями. Ціна 30 сот. Зміст: Олександр Колесса: Засьпів, Олесь: Як прекрасна царівна, Б. Лепкий: Михайло Павлик, П. Карманський: Ой, не будить його, Б. Лепкий: Поезія, друже, всюди є, І. В. Українські Стрільці під Галичем, В. Пачовський: Січовим Стрільцям, Незвсний: Жовнярська думка, Б. Лепкий: Остання, Олесь: На чужині, Б. Лепкий: Сльози, Олесь: На цвинтар сумно не ідуть.
2. **Філ. Колесса:** „Воєнні Квартети“ на мужеський хор. Присвята Українським Січовим Стрільцям. Ціна 2 К. Зміст: О. Маковей: Пісня Січових Стрільців, Б. Лепкий: Тим, що упали, В. Щурат: Думка на чаї, О. Маковей: Жовнярські похорони, Мотив народної пісні: Червона калина, Б. Лепкий: Жувравлі.
3. **Свящ. Ол. Коренець:** Молитвенник для Українців-жовнірів католиків. Ціна опр. 1 К. Напрям патріотичний-український.
4. **Др. В. Щурат-Філарет Колесса:** Жовнірські пісні О. Ю. Федьковича, з нотами. Ціна 40 сот. Зміст: Австрійський гимн народний, Ще не вмерла Україна, В. Щурат: Гудульський поет, Марш на Італію, Кельнер-Марш, Під Маджентов, Наш цісар, Наша фана, До бою, Виправа в поле, Нічліг, Нічліг під Касано, У Вероні, Думка, Три стрільчики, Рекрути, Жовняр, Ударили тамборики, Гоя, пане, ти наш.

Лагодять ся до друку:

1. Під чужим небом. Оповіданє з життя наших переселенців.
2. **Богдан Лепкий:** Тим, що упали. Збірка поезій.
3. **Богдан Лепкий:** Український співаник з нотами.
4. Слово о полку Ігоря в перекладах Т. Шевченка, Максимовича, Мирного, Лепкого, Щурата й ин.

Згадані книжки набувати можна по означеній вище ціні за попереднім надісланнем грошей у канцелярії Загально-Української Культурної Ради, Відень, VIII, Strozzigasse, 32/12.

Ukrainische Nachrichten

(Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina)

орган Союзу визволення України
виходить у Відні раз на тиждень

Редакція і адміністрація: Wien, VIII., Josefstädterstraße 79,
II. Stiege, Tür 19.

Редагує Комітет. Видавець і одвічальний редактор: Волод. Біберович.

„СВОБОДА“

Ілюстрована політична, просвітна й господарська часопись.

Виходить що тижня в суботу.
Редагує др. Степан Баран.

Передплата: в Австро-Угорщині річно 6 К, піврічно 3 К, чвертьрічно 1-50 К. За границею річно: В Німеччині 6 марок, у Росії 3 рублі, в Америці 2 долари.

Адреса Редакції й Адміністрації:
Свобода, Львів, Ринок, ч. 10, II. поверх.

На переломі.

Незабаром вийде під сим заголовком великий, з багатьма малюнками календарь „Союза визволення України“, понад 20 аркушів друку. Є се памятова книжка для кожного щирою Українця на згадку сучасного великого часу, який становить передомову добу в життю нашого народу, нашої нації. В ній знайде читач цілий ряд цікавих статей, котрі всесторонньо освітлюють українську справу, наше минуле й нашу теперішність. От короткий перегляд сих статей: Проф. Лепкий, На новім порозі, Проф. В. Сімович, Шевченків заповіт, Др. Л. Цегельський, Про причини великої світової війни, Др. З. Кузеля, Наше минуле (коротка історія України), Проф. Б. Лепкий, Кінець української воли, Др. Л. Цегельський, Самостійна Україна, йогож, Про назви „Русь“ і „Україна“, Проф. Ст. Рудницький, Україна (коротка географія), С. Кузик, Потреба самостійности України з економічного погляду, Проф. Б. Лепкий, Погляд на укр. літературу, Проф. В. Сімович, Короткий огляд укр. літератури, Др. В. Левицький, Українці в Австрії, Др. М. Лозинський, Укр. представництво в Австрії, Вол. Темницький, Укр. Січові Стрільці, Гв. Чупрей, Січовий рух, Проф. Боберський, Соціальський рух, Др. І. Крип'якевич, Коротка історія укр. війська, Вол. Дорошенко, Українство в Росії, А. Жук, Союз визволення України, Проф. Гр. Микетей, Червоний Хрест, Вол. Темницький, Огляд світової війни і ин.

Поза тим в календарі помічено багато поезій найвизначніших наших письменників, дібраних так, щоб доповнювали й поглиблювали зміст відповідних статей.

Ціна календаря незвичайно дешева, всього 1 Кор 20 сот.

Купуйте отсі дешеві видання „Союза визволення України“:

Тарас Шевченко. Кобзарь. Вибір поезій, випуск I. і II. Відень, 1915. Ціна кожного вип. брош. 1 кор., в оправі 1 кор. 40 сот.

Відомости про російську Україну (Січовим Стрільцям). Царгород, 1915. 3 друкарні „Союза визволення України“. Ціна 15 сот.

Сім Пісень. Гостинець для українських воляків від „Союза визволення України“ (з нотами). Ціна 20 сот.

Краснов. Що тепер дієть ся в Росії? Відень, 1916. Ціна 10 сот.

Проф. М. Грушевський. Як жив український народ. Коротка історія України. З малюнками. Царгород, 1915. Ціна 50 сот.

Богдан Заклинський. Що треба знати кождому Українцеві? Відень, 1915. Ціна 20 сот.

Українські колядки. Третє виданне. Відень, 1916. Ціна 20 сот.

Всі видання можна набути в адміністрації видань С. В. Укр. Wien, VIII., Josefstädterstrasse 79, II. Stiege, Tür 6. Книгарням знижка 25 процент. Гроші просить ся висилати з гори переказом або почтовими марками.

Виходить що-дня рано. **Діло.** Видає: Вид.Спід. „Діло“.

Редакція й Адміністрація: Львів, Ринок ч. 10. —
Експедиція: вул. Руська ч. 1.

Начальний редактор: Василь Панейко.

Передплата

	в Австро-Угорщині,	за границею.	у Львові
місячно	2-40 К		2 К
чвертьрічно	7.—		6 „
піврічно	14.—	20 К	12 „
цілорічно	28.—	40 „	24 „

Зміна адреси 50 сот. Ціна примірника у Львові 6 сот., поза Львовом 8 сот., на зайнятих територіях 5 коп.

Зміст: В. Винниченко. Непогадий огонь. — Др. М. Лозинський. Галичина в життю України. IX. Війна й будучність України. X. Польські змагання що до українських земель. — Давіс Тріч. Політичне значінє України. — Др. Й. П. З Хомадини. — Полонений Стратіон Миколаєнко. Січовим Стрільцям (вірш). — У. С. С. Юра Шкрумеляк. Святогацтво. — Др. Богдан Барвінський. Звідки пішло імя „Україна?“ — Вісти: Відповідь проф. д-ра Р. Айкена на поздоровленне „С. в. У.“ Реферат Старицької про укр. театр на з'їзді діячів народних театрів у Москві. З Володимира Волинського. Про польську господарку в Луцьку. Загальні збори Ставропільського Інституту у Львові. Сіпловий рух в уманському повіті. Дозвіл колядувати по кїв. шпиталях. Заложенне Кредит. Союзу в Подтаві. З'їзд херсон. споживних товариств. Київські новини. Кїв. легенди. Адміністр. заслання Українців у Росії. Рос. цензура й укр. красне письменство. Резолюція в справі мов поневолених націй у театрі. Підпали на укр. побережю Чорного моря. За піддержаннем козачої традиції. Америк. фонд для вивезення гал. Українців. Викади про Україну в Америці. „Рос. Ірландія.“ Ізда О. Ієпева до Америки. Гал. москв. приймають православє. Воєнна добыча Німеччини. Штюрмер. Перший крок Штюрмера. За ширенне покликів. Число збігців у Росії. Росіанє калічать ся. Проект евакуації Петербурга. — Вібліографія. — Виказ жертв.

Відповідає за редакцію: Волод. Біберович.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.